

SƏLAHƏDDİN ƏCƏMİ

SÖZLƏR ABİDƏSİ
(poema)

BAKİ – 2011

**Az
Ə10**

REDAKTORU: ƏZİZ ƏLƏKBƏRLİ

**Səlahəddin Əcəmi. Sözlər abidəsi, Bakı,
“Ağrıdağ”, 2011 78 Səh.**

**Səlahəddin Əcəmi 1958-ci ildə Vedi mahalının
Şidli kəndində ziyalı ailəsində anadan olmuşdur.
“Sözlər abidəsi” müəllifin sözə qoyduğu dəyərli
bir abidədir.**

**“Sözlər Abidəsi” mənzum əsəri, nəsihətlərdən və
fəlsəfi obrazlı hekayətlərdən ibarət bir əsərdir.**

**0503020907
Ə Qrifli nəşr Az
064-2011**

@ Səlahəddin Əcəmi,2011

SÖZ HAQQINDA

Bilmirəm hardan belə gəldi mənə istedad,
Qönçə gülə bənzəyir, məcbur edir yaz-yarat.
Bu ilk qönçə addımı biz də sözdən başlayaq,
Ustad şairlər kimi dünyada bir iz qoyaq.
Nizamitək söz ilə biz də girək meydana,
Günəş kimi parlayıb işıq verək dövrana.
Söz belə bir şeydi ki, tilsimi də sındırar,
Daş qəlbləri mum edib qanmazları qandırar.
Peyğəmbərlər sözləri deməsəydi qüdrətli,
Onlar sayıldımı zaman-zaman hörmətli?
Bir çox ağılsız adam indi belə söyləyir,
Qolu zorlu olanlar ağılı-zadı neyləyir.
Koroğlu çox güvəndi: Ki var gücü belində,
Axırda aciz qaldı bir keçəlin əlində.
Mən demirəm hər şeyi atginən sözdən yapış,
İpəyi qoy kənara, sən gedib bezdən yapış.
Söz ağıldır ən əvvəl, saxla onu mükəmməl,
Aciz qalma önündə qarşına çıxsa əngəl.
Ki düşmənlər bir zaman gəlib səni saymasın,
Torpağına cumaraq belə məhəl qoymasın.
Söz dediyin bilikdir, hər bir kəsə gərəkdir,
Əgər ki, səndə varsa, arxanda bir köməkdir.
Sözü dünya naxışı sayan keçmiş qarmağa,
Axırda aciz qalıb dolanmışdır barmağa.

BİRİNCİ ƏHVALAT

Bir işə girdinsə sən əziyyət ver canına,
Çətinliyə baxmadan çatdır onu sonuna.
Yapışanda bir düşün, elə bir işdən yapış,
Gücün çatan iş olsun hamı desin min alqış.
Ümid yeri görməsən o işlərə qoyma əl,
Yoxsa gələr başına onda sənmin min əngəl.
Düzgün seçim etməmiş iş seçəndə çoxları,
Hamı da təlxək deyə, qınamışdır onları.
Uymaginən şöhrətə ağır otur, batman gəl,
Alicənab adamtək sən də görün bir gözəl.
Paxıllığın daşını bir dəfəlik atginən,
Uğurlu insanların dur dadına çatginən.
Sən uğurlu adamla qura bilsən vəhdəti,
Qazanarsan uğurla onda da hər hörməti.
Arzulayanda bir şey, elə bir şey arzula,
Arzuların önündə dönməyəsən bir qula.
Axtaranda həyatda onu asand tapasan,
Arzunun da qəlbinə bir su kimi hopasan.
Etməginən heç zaman əl çatmaz bir arzunu,
Çünki onun olacaq faciəli bir sonu.
İşlərini həyatda ağıl ilə qurmasan,
Bəhrəsini görməyib olacaqsan qəm qusan.
Deyirlər ki, həyatda sevincdənsə kədər çox,
Sevincin komasına hər kəs ata bilmir ox.
Elə tuşla oxunu sevinclərə o dəysin,
Qəm-kədər də gələndə önündə qoy baş əysin.
Bu dövrənin sərt üzü tuş gəldisə insana,
Daha düşməz üstündən minib çapar dörd yana.
Aman vermə dövrəyə sərt üzünü tuşlasın,
Sənmin ilə qap-qara oyunlara başlasın.

Əgər kimi bu dövran salsa qara oynuna,
İnanmıram dab gələ hansısa insan ona.
Dövranın yollarında durub elə əjdaha,
Qalır ora düşənin bir gümanı Allaha.
Bu oyuna düşəndə ürəyini sökmə sən,
Dost-tanışın üstünə acığını tökmə sən.
Belə halda səhvini sən alginən boynuna,
Ki ağlının ucundan dövran salmış oynuna.

BİR QOCA ARİFİN DASTANI

Üz-gözü tük içində vardı ahıl bir nəfər,
Çıraq kimi, şam kimi görünərdi gecələr.
Gecə ay işığında çəkilərdi bir tinə,
Sərilərdi ilantək bir kötüyün üstünə.
Qələm alıb əlinə yazıb-yaradardı hey,
Kəfdən-damaqdan uzaq qaçmağı da vardı hey.
Qocalsa da qələmtək çox itiydi gözləri,
Hətta ay işığında görürdü hər izləri.
Yazıb-yaradardı ki, qoca öz aləmində,
Hər gecə əyləşərək gəlib həməən o tində.
Baş qaldırıb baxmazdı ətrafında dörd yana,
Hərifləri gül kimi hey düzərdi yan-yana.
Qəlbinin bər-bəzəyi kağız üstə çökərdi,
Dilindən söz adında bir xəzinə tökərdi.
Pəncərə qarşısında gündə duran aypara,
Qocaya say-salardı belə vermədən ara.
Aylar, illər ötərdi orda gəlib dalbadal,
Dəyişməzdı qocada nə bu hal, nə xoş əhval.
Bu vərdişlə qocaya meyl eylədi qız az-az,

Ona könül salaraq hüzürə gəldi bir yaz.
Gəlib onun önündə duranda bu aypara,
Ay camallı qız görüb əkiləndə qap-qara.*
Ətrafına ələnən nur hiss etdi o qoca,
Baxanda simasına baş qaldırıb astaca.
Güman etdi göydən ay ona gəlibdir qonaq,
Xəyalıdan ayrılanda bir qız gördü ayqabaq.
Sakit baxan qocaya qızın gildi yazığı,
Az qaldı ki, halına tutsun həm ağlamağı.
Dış qıcaıyb üstünə dedi:-- Bu nə haldı sən,
Hər gecə bu kötüyü qucaqlayıb öpürsən.
Kötük qucaqlamaqdan dönmüsən lap kötüyə,
Yarasatək günəşi bəyənməyirsən niyə?
Əgər gəlib qarşına çıxsa sənə bir nəfər,
İnsan qalsın bir yana cındırından cin hürkər.
Yazmağı qoy kənara bir fikir ver özünə,
Gözəllər də vurulsun görəndə gül üzünə.
Hər gecə bu kötüklə açırsan bir məngənə,
Ondan sənə yar olmaz vurma belə boş çənə.
Gündüz yatıb gecələr ayılırsan cin kimi,
Hamını qorxudursan bu tində bədbin kimi.
Bir başını qaldırıb ətrafına baxsana,
Sən palaza bürünüb el ilə bir axsana.
Nə bərk durub tutmusan bu yazmağın ucundan,
Bir gün ölüb gedəsən yazaya acından.
Bircə sənə qalibmi çəkmək xalqın dərini,
Olacaqmi heç bilən sənə bir gün qədrini?
Qollarını çırmala dur başını işə qat,
Çalıb-çapıb özünə gözəl ev-eşik yarat.
Hərçənd ki, çox böyükdür yaratdığı bu sənət,
Nə fayda verməyirsə dövlət ona bir qiymət.
Kimdi xalqı düşünən kefindədir bax hərə,

Nə vecinə dövlətin büdcə axır ciblərə.
Həm dövlətdən, məmurdan, həm də fəhləyə qədər,
Mən ölkədə görmədim xalq yolunda bir nəfər.
Ac-suz qalıb əlləşib canını etsin fəda,
Bütün çətinliklərə sinə gərsin bu qayda.
Hər yerdə rast gəlirsən qarın otaranlara,
Dəyərmə ki, canını fəda etmək onlara.
Məhəl qoyulmayırsa əgər elmə, sənətə,
Sən də edib səyahət meylini sal sərvətə.
Yetişibdir ömrünün artıq gəlib sonları,
Bu həyatın ləzzətin bircə kərə gör bari.
Maşın kimi durmadan əlin yazıb hey tökür,
Məmurlar da maşintək yaxşıcana cib sökür.
Sən də dur onlar kimi yalan-palan kürsü qur,
Qaz vurub doldur qazan hər düz işi əyri bur.
Görmürsən məmurları yolları üzdən çəkir,
Büdcədə pul qalanda sökdürüb təzdən çəkir.
Dünyada insanlara ömür gəlir bir dəfə,
Sən də onu dur yönəlt məmurlartək gur kefə.
İndi güzəran qovur duran yerindən hər kəs,
Bilmirəm ki, hardandır səndə belə bir həvəs.
Sən dönüb bir baxsana keçmiş yüz illiklərə,
Sənətkarı atmışlar hər vaxt zibilliklərə.
Tərifə layiq deyil keçmişimiz, indimiz,
Nanəciblər içində nə axtarırsınız siz?
Zənn eləmə kosmosa dövr eyləyib çatmışıq,
Ağıl cəhətdən hələ xoruldayıb yatmışıq.
Yüz illərlə talanmış mənəvi sərvətimiz,
Rast gəlmədik rəhbərə, çəkilməzdir dərdimiz.
Mən demirəm-demirəm burda hələ nələri,
Ölkəmizin bax budur gözəl mənzərələri.
Seyr elədi gözəli xeyli qoca sənətkar,

Qəlbindəki arzunu tez eylədi aşıkar.
Dedi:--Düşündüklərin sənəin əbəsdır, əbəş,
Söylədiyin işlərə edənəmərəm mən həvəs.
Tək guşədə qalmağı mənə tutursan irad,
Sürmürmə kainatda Xudamız da tək həyat?
Bənzəyirmi heç Xuda qarın otaranlara?
Təmənnasız- filansız dayaqdır insanlara.
Mən də məmurlar kimi durub qoşulsam kefə,
Onlar ilə nə fərquim əl ataramsa müfə.
Yazıb qazanmaq deyil mənim burda məqsədim,
Yolum Xuda yoludur, düz yolu təbliğ edim.
Anladım insanlığı sən dediyin məmura,
Çirkin əməllərindən geyinməsin xalq qara.
Niyə məhəl qoyursan sən də durub onlara,
Bənzəmək istəmirsən gözəl bir insanlara?
Sən hələ çox cavansan məndən sənə yar olmaz,
Qurumuş bu bulağı, bulağını suvarmaz.
Səni gətirməyibdir məqsədin ünvanına,
Gedib söylə arzunu cavanların yanına.
İyirmi bir yaşında qəlbi odlu qızcığaz,
Arzusunu puç görüb yazıq çəkdi qəm bir az.
Ümidini itirdi qız qocanın sözündən,
Yanağına süzürdü gedəndə yaş gözündən.

İKİNCİ ƏHVALAT

Boş dolanıb bənzəmə avara oğlanlara,
Cavan ikən sən öyrən, lazım ol insanlara.
Kim ki, meylini salmış elmə, sözə əzəldən,
O, da olmuş dünyada həyatını düzəldən.
Həm bu yanda, o yanda sözdü sənə bir dayaq,*
Sayılırsan biliklə günəş kimi bir çıraq.
Hər yerdə yer verilmiş ustada, ağsaqqala,
Kim bir məhəl qoyacaq qəssaba, ya baqqala.
Dünyada hər zirvədən uca duran kitabdı,
Kim ki, sevdi kitabı demək xəzinə tapdı.
Libası qoy kənara sözlə bəzən, sözlə dur,
Simana nur ələnsin gözəlliyin bax budur.
Bu dünya gör-götürdür sən bir qədər arif ol,
Əgər görüb,götürsən uğurludur onda yol.

NURANİ VƏ YOLÇULARIN HEKAYƏTİ

Bir qocayla səhrada yol gedirdi bir cavan,
Yolda urcah gəldilər nuraniyə bir zaman.
Nuraninin varıydı əlində cüt kisəsi,
Ağırydı qiymətdə kisələrin hərəsi.
Biri söz xəzinəsi, digərində qızıl var,
Yoldan gəlib keçənə nurani hey paylayar.
Qoca sözü istədi xeyirxah nuranidən,
Dedi:-- Qızıl nə lazım, götürürəm ağıl mən.
Nurani təəccüblənib baxıb dedi ahıla:
--- Hələ altmış yaşında gəlməmişən ağıla.

Atalardan dünyada qalma belə məsəl var,
Altmışında öyrənən gedib gorunda çalar.
Cavan isə söylədi:-- Böyük insan ağsaqqal,
Hər biri qiymətlidir payladığın cah-cəlal.
Müftə alıb mən əgər qatlaşmasam zəhmətə,
Qocalıq haqlayanda bənzəyərəm bir lütə.
Zəhmətsiz bir xəzinə ələ gəlsə elinən,
Mən bilmərəm qədrini çıxıb gedər selinən.
Söz də vara bənzəyir, çox qəlizdir bu həyat,
Sözün qədri bilinər başa gəlsə əhvalat.
Mənə versin talehim onları bu dünyada,
Məndən də uzaq olsun qocalanda hər qada.
Cavanlıqda düşməsəm hər cür ağır zəhmətə,
Edənmərəm sənintək ağsaqqallıq millətə.
Üz qızarıb utanar cavanların yanında,
Tər tökərəm xeyli mən xəcalətin donunda.
Nuranisə söylədi: -- Cavan sənə afərin,
Bu kisələr sənindir, gələcəyin çox dərin.
Cavandakı bu ağıl nuranini şad etdi,
Kisələri verərək uzaqlaşdı o getdi.

ÜÇÜNCÜ ƏHVALAT

Elə işlər görginən o sayılsın böyüklük,
Yoxsa durub olma sən millətinə böyük yük.
Eşidəndə sədanı fərəhlənsin hər insan,
Ki xalqını düşünən bizdə də var qəhrəman.
Xalqın gözü tərəzi əksik gəlməz bir qram,
Çəkisi düz gələcək ora düşən hər adam.
Bir binanın təməli möhkəmdirə bələkdən,
Nə qorxusu olacaq zəlzələdən, küləkdən.
Çağırışlar əzəldən hər kəsi öz adıyla,
Meyvələr də tanınmış bu dünyada dadıyla.
Yaşla insan ucalmaz, ağıldır bir dayağı,
Ağıl ilə yetəndir səmalara ayağı.
Kiçik böyük görünər oldusa söz sərrafı,
Bazara yol salanlar axtaracaqlar safı.

QOLUZORLUNUN HEKAYƏTİ

Dedilər ki: -- Kiçiyin sözü düz olur hərdən,
Bir qoluzorlu oğlan ortaya çıxdı birdən.
Özünü söz sərrafı ortalıqda sayaraq,
Böyükləri saymadı tezəcə başa çıxaraq.
Hey danışdı doymadı, danışanı qoymadı,
Hamıya axmaq deyə, bir kəsi də saymadı.
Hamının qarşısında hey danışdı lağ-lağı,
Dinməz durub dayandı qorxusundan sol-sağı.
Çoxlarına lağ etdi özündən hey danışdı,
Özünü söz sərrafı göstərməyə çalışdı.
Zalım oğlu baxmadı bir kəsin də yaşına,

Böyük, kiçik bilmədən qapaz çəkdi başına.
Zalımlığın üstündə işlərini qurdu sərt,
Hədələyib hamını yerindəcə etdi pərt.
Dedi:-- Görürsünüzmü, necə söz sərrafiyam,
Susub qulaq asırlar insanların safiyam.
Ataların dediyi mənəm kiçik ağıllı,
Mən verəcəm məsləhət hər bir kəsə kamallı.
Onu qorxub qoydular məclisin ağsaqqalı,
Rəhbər təyin etdilər qoluzorlu baqqalı.
Ağsaqqalı hər yerdə qolu zorlu görəndə,
Hörmət qoyan olmadı o tayfaya bu dəmdə.
Şam olsan gündüz əgər, hamı səndən qaçacaq,
Qaranlıqda közərsən aləm səni qucaq.

DÖRDÜNCÜ ƏHVALAT

Atalardan məsəl var bu dünyada bizlərə,
Xoş əməllə çatarsan zirvəyi-gündüzlərə.
Əgər kimə daş atsan ən əvvəl bax kökünə,
Ki atdığıın həmən daş dəyməsin öz tərkinə.
Yaman işlər görərək ləkələsən kökünə,
Nər də olsan bir zaman çəkməlisən yükünü.
Odur ki, tut elə iş çəkməyəsən pis yükü,
Fıxırmasın üstünə yoldan keçən hər tülkü.
Əməlləri ucanın, uca olar özü də,
İnsanların yanında yerə düşməz sözü də.

ZATI QIRIĞIN HEKAYƏTİ

Zatı qırıq bir nəfər ucalmağa tələsdi,
Ucaltmağa zatını üstündə xeyli əsdi.
Günlərlə çox düşündü çapdı xəyal atını,
Varlanmaqda o, gördü düzəltməyə zatını.
Qazancı çox azıydı dolanırdı bir təhər,
Kasıblıqdan basırdı onu hər gün qəm-kədər.
Varlıları görəndə alicənab sanırdı,
Qəlbi pul arzusıyla alovlanıb yanırdı.
Bir gün gedib axtarıb quldurlara qarışdı,
Sərvəti olsun deyə, varlılara dolaşdı.
Bu minvalla dolandı hər obanı, hər yeri,
Xeyli sərvət topladı talan edib evləri.
Üzdü yağ-bal içində fərəhlənib oldu şad,
Zatı qırıq yaratdı top dağıtmaz bir həyat.

Görəndə sərvət coşur bənzəri var bir selə,
İstədi ki, o, düşsün ölkədə dildən-dilə.
Kasıbların yanında qürrələnib atdı söz,
Zatı böyük olmuşam -- hey belə oynatdı söz.
Anlamadı qəlbləri hər gələnə toxundu,
Odur ki, də hər yandan ona lənət oxundu.
Bir loğva olmağından hər yerdə söz açdılar,
Dost-tanışı görəndə ondan kənar qaçdılar.
Sərvəti hey coşsa da əl tutmazdı birinə,
Acı sözlər deyərdi əl tutmağın yerinə.
Bir vaxt gördü məclisə edilməyir o, dəvət,
Ondan üz döndəribdir tanışları nəhayət.
Zatı qırıq görəndə düzəlmədi pulla iş,
Gəlib hasil olmadı tutduğu bu yolla iş.
Üzdü onu tənhalıq coşsa da var-dövləti,
Gedib bir ağsaqqala eylədi bu söhbəti.
Dost-tanışdan narazı olan işi danışdı,
Danışdıqca od tutub alovlanıb alışdı.
Sonda dedi:-- Sel kimi coşur mənim sərvətim,
Zatı qırıq sayırlar yenə məni millətim.
Kömək edin bu işdə mən yetişim arzuma,
Qıymayın ki, üstümə gündə durub qəm cuma.
Ağsaqqalın bu zaman gəldi ona heyifi,
Dedi:-- Kömək edəyəm pozmaginə heç kefi.
Zatı düzəltmək üçün əsas deyil sərvətin,
Xoş əməllə qalxacaq ancaq sənin hörmətin.
Əzəl gündən dünyada bil ki, belə qayda var,
Kasıblar hər bir zaman olan kəsdən umarlar.
Varlıların yolunda pul səpsən də en qədər,
Bil onların yanında bu sayılmaz bir hünər.
Çünki onun həyatda ehtiyacı yox ona,
Sənin səxavətinlə sevinc dolsun qoynuna.

Ancaq kasıb kəslərə cüzi qədər tutsan əl,
Görən, bilən, eşidən səni sayar xoş əməl.
Zatı qırıq çıxartdı bu sözlərdən nəticə,
Ağsaqqalın yanından tez evinə dönüncə.
Əl tutdu hər bir kəsə ehtiyacı olana,
Dayaq durdu şəhərdə düşüb darda qalana.
Artdı onun hörməti hər adamın yanında,
Saf göründü gözlərə o, bir mələk donunda.
Zatı qırıq əməllə etdi saf zatını,
Ömrü boyu çapdı bərk meydanında atını.

BEŞİNCİ ƏHVALAT

Əzəl gündən dünyada taleh yazan yazını,
Poza bilən olmamış hətta bir avazını.
Bir hadisə bəxtinə yazılıbsa dünyada,
Hara getsən səninlə dolanacaq bil o da.
Yazılmasa bəxtinə elədiyin arzular,
Nər də olub axtarsan rastına çıxmaz onlar.
Doğulanda hər kəsə tale verir ruzini,
Böyüdükcə göstərir ona yolun izini.
Taleyin ruzisindən bəzən razı qalmayan,
Əli əyri yollara, əl ataraq bir zaman.
Taleyi xoş olanla durub girir o, bəhsə,
Ona çatmaq istəyir düşərək pis həvəsə.
Qarşı çıxıb taleyə pis işlərə baş qatır,
Bərk ilişir torlara zindanlarda hey yatır.
Taleyin bəxş etdiyi halal zəhmət hər zaman,
Hər vaxt şöhrət gətirər zərər çəkməz bir insan.
Özgənin zəhmətiylə kim istəsə ucalmaq,
Bir gün olar aşikar o, sayılar bir axmaq.

İKİ BACININ HEKAYƏTİ

İrəvanda deyirlər, iki bacı yaşarmış,
Maral, Gözəl adları sevincləri daşarmış.
Cox mehriban yaşarmış bir-biriylə bacılar,
Bir-birinin sözünü rədd etməzmiş heç onlar.
Gözəllikdə yoxuymuş bacılara ola tay,
Onlar çölə çıxanda utanarmış günəş, ay.
Onlar çıxıb bağçaya oynardılar şən hərdən,
Ötüşərdi günləri gül-çiçəklə xeyli şən.
Qızlar həddi-buluğa bir vaxt gəlib çatanda,

Dəstə-dəstə elçilər töküldülər bu anda.
Bəyəndiyi oğlana ərə getdi hərəsi,
Yetişdi vaxt dolandı yerin böyük kürəsi.
Tale səpdi səxavət Maral doğdu bir oğlan,
Dağı-dağ üstə qoyan qüvvətli bir pəhləvan.
Gözəlinə bir qızı sonra gəldi dünyaya,
Gözəllikdə bənzədi həm günəşə, həm aya.
Hərəsi taleyindən gözəl bir övlad aldı,
Şükür edib Allaha onlar çox razı qaldı.
Bacılar əhd etdilər orda durub bu anda,
Ki qız olsun oğlanın hədd-buluğa çatanda.
Böyük ziyafət açdı onlar qızın şəninə,
Geydirdilər həmən gün nişan donun əyninə.
Yaşlarının arası on bayrama çatırdı,
Anlamayıb heç nəyi körpələr hey yatırdı.
Taleyn yazdığından xəbərsizdir bacılar,
Bilmirdilər onları tale bir vaxt acılar.
Nişan qoyub körpəyə çıxartdılar ağını,
Böyüyüncə bəsləyib kəsdilər sol-sağını.
Bu minvalla ilbəil böyüdükcə uşaqlar,
Gəlib həddi-buluğa yetişdilər qoçaqlar.
Elə bu vaxt bir keçə fələk işə başladı,
Maral yuxuda ikən, qələmini yaşladı.
Maral gördü dayanıb kənd arxının yanında,
Axır suda kağızlar arx boyunca bu anda.
Ancaq ki, bilməyirdi, bu gördüyü yuxudu,
Sudan tutub bir vərəq tez orada oxudu.
Gördü, tale kağızda belə sözlər yazıbdır,
Qız oğlana çatanmaz Maral yolu azıbdır.
Maral bu vaxt durmadan girdi suyun içinə,
Vərəqləri yığaraq döndü sanki bir cinə.
Dedi:-- Belə yazını pozacağam burda mən,
Oğlum qızı almalı olmalıdır mən deyən.

Kağızları başladı bir-birinə sürtməyə,
Üstündəki yazılar pozulub getsin deyə.
Çox çalışıb, əlləşdi pozulmadı yazılar,
Çünki artıq göylərdə verilmişdi son qərar.
Cırmaq istəyəndə də çəkib cıra bilmədi,
Taleyin bu səddini Maral qıra bilmədi.
Bu vaxt Maral yuxudan ayılaraq sevindi,
Yaxşı ki, bu olanlar yuxu imiş -- deyindi.
Hər yuxu düz olarmı? Ürəkləndi bir qədər,
Gözələ bu yuxudan vermədi heç bir xəbər.
Gedib dedi Cözələ: -- Başlamalı işlərə,
Vaxtdır daha etməli toy bizim ölmüşlərə.
Qıza bəyan etdilər:--Bəxtin açılmış daha,
Səni ərə veririk təvəqqə et Allaha.
Qız heç razı qalmadı bacıların sözündən,
Oğlanda yox mərifət deyə, tökdü gözündən.
Söylədi ki:-- Kəbuddur ona heç vaxt getmərəm,
Hansı qələt etsəm də, belə qələt etmərəm.
Qız oğlana getməyə verməyəndə razılıq,
Maral ilə Gözəlin cini tutmuşdur artıq.
Hər ikisi başladı qızı məcbur etməyə,
Söylədilər:-- Qoymarıq digərinə getməyə.
Məcburiyyət görəndə qız verdi öz qərarın,
Qəlbində gizlətdiyi çağırırdı baharın.*
Sevdiyi oğlanla qız ellərə yol saldılar,
Xəbər tutub bacılar yana-yana qaldılar.
Qaçmış görəndə qızı görək onlar neylədi,
Bu vaxt Maral gördüyü yuxusunu söylədi.
Anladılar yazılan, yazı pozulmaz imiş,
Deyirlər ki, bacılar bir-birindən küsməmiş.
Bağlamışlar bu işi taleyinin boynuna,
Qızı bağışlamışlar iş yetişmiş sonuna.

ALTINCI ƏHVALAT

Cahanı zəbt edincə hansısa bir tacidar,
Qürrələnib fəxr edir guya qüdrət onda var.
Bu qüdrətin axırı bir vaxt olacaqsə qəm,
Lovğalanıb onda sən bu qüdrətdən vurma dəm.
Ey şöhrətin düşkünə acizlikdir lovğalıq,
Lovğalığa qalsa iş daha yüksəkdir balıq.
Torpaqdansa dərya çox bizim fani dünyada,
Balıqların qisməti cahanda olmuş o da.
Cahan mənimdir – deyib--lovğalanma ey insan,
Hələ qarşında durur sənə nəhəng asiman.
Əgər əyə bilməsən biləyini Xudanın,
Hanı sənə qüdrətin, hanı sənə ad-sanın.
Beş-on qəpik pul yığan bu dünyada özünə,
Acı həyatın sonu görünməyir gözüne.
Dörd tərəfin bəzəyib içində şıllaq atır,
Bunu xoşbəxtlik sayıb fil qulağında yatır.
Bilməyir ki, bu yolla onu aldadır fələk,
Bir şirnilə atası uşağın aldadan tək.
Xoşbəxtlik istəyirsən? Elmə yanaşmalısən,
Önündə diz çökməli sənə nəhəng asiman.
Kim həvəslə yanaşmış elmə bir şey fəth etmiş,
Asimana insanın yolunu abad etmiş.
Axtarıb tapmalıyıq xoş günü asimanda,
Ələk-vələk eylədik yoxdur o şey bu yanda.*

DİRİLİK SUYU AXTARAN İSGƏNDƏRİN DASTANI

Qalxıb durdu ayağa yatağından bir səhər,
Pis yuxu görmüş kimi fikrə daldı İsgəndər.

Düşündü ki:-- Ad-sanım tutur bütün cahanı,
 Ölümdürsə axırı mahiyyəti bəs hanı?
 Otaqda var-gəl etdi səmalara tutdu üz,
 Ölçüb-biçib həyatı hey götür-qoy etdi yüz.
 Diri qalmaq istədi bu dünyada əbədi,
 Abu-həyat suyunu gərək tapam mən, dedi.
 Düşündü:-- Qaf dandısı insanlığın mayası,
 Demək orda olmalı abu-həyat yuvası.
 Ayaq üstə qaldırdı məğlub olmaz ordunu,
 Nişan verdi fəth etsin nər divlərin yurdunu.
 Ordu tabe olaraq şah etdiyi avaza,
 Arxasınca getdilər üz tutaraq Qafqaza.
 Deyə, yorulmasınlar düzən yollar seçdilər,
 Div diyarı Qafqaza Abşerondan keçdilər.
 İsgəndərə rast gəldi bir yol gedən Xızıda,
 Sual verib gördü ki, su axtarır Xızır da.
 Xızır dedi:-- O yeri tanıyıram tacidar,
 Yolumuzun üstünün təhlükəli səddi var.
 Su qaranlıq dünyada bir div kəsib qapını,
 Divi yerə vurmağa bizdə hünərlər hanı?
 Gülümsünüb sözünə onun böyük tacidar,
 Dedi:-- Narahat olma mənim ordum qurd basar.
 Ordumun şan-şöhrəti fəth eyləyir dünyanı,
 Bu qüdrətin önündə nədir bircə div canı?
 Sən o yeri nişan ver ardısında işin yox,
 Görüm div hansı yolla gələcəkdir qurda xox.
 Söhbət yetişdi sona yola tez düzəldilər,
 Qorxunc yerlərdən keçib div məkana gəldilər.
 Bəni-adam div görüb hücum etdi orduya,
 Ayağının altında parçalandı daş-qaya.
 Qoşun xeyli qırıldı çəkilmədi bir qədər,

Kürəyini vurdular divin yerə bir təhər.
Xızır dedi:-- Tacidar çatmışıq mağaraya,
Mağaradan düz gedir yol qaranlıq dünyaya.
Mağaranın ağzını qoşun kəsib dayandı,
Xızır ilə İsgəndər o ünvana yollandı.
Onlar xeyli yol gedib çatdılar bir meşəyə,
Hər tərəfi əl-əlvan cənnət kimi guşəyə.
Dağ önündə qaynayan iki bulaq gördülər,
Hələ ora basmamış ayağını bir nəfər.
Bulaqların birisi günəştək nur saçırdı,
Biri adi dup-duru çiçək kimi açırdı.
Bulaqların önündə yazılmamışdır adı,
Bilmədilər əbədi həyat verən hansıdı.
İsgəndər tez yanaşdı çəfəq saçan bulağa,
Dedi:-- Elə bu olar bənzəyir bir çırağa.
Yaxşı demiş bu yerdə keçmiş zamanda bəşər,
Tələsənlər büdrəyib yanan təndirə düşər.
Xızır daldı xəyala dayanaraq bu yerdə,
Tələsmədi bir qədər belə mühüm səfərdə.
Ayrılaraq xəyaldan qərar verdi bir azdan,
Adi sudan içərək keçirtmədi tez boğazdan.
Qurudular bulaqlar içən kimi hər biri,
Onlar təşviş içində tərk etdilər o yeri.
Bilmədilər hansının içdiyini su həyatdı,
Hey getdikcə yol boyu, dərdləri də hey artdı.
Qaranlıq bu dünyada rast gəlmirdi bir nəfər,
Ki sorsunlar hansına uğur vermiş bu səfər.
Elə bu vaxt gördülər yol üstündə birini,
Sakitcə əyləşərək rahatlamış yerini.
Tez yanaşdı dinməzə söylədilər:-- Kimsiniz?
Siz qara-qarayevdə yoxsa ki, tilsimsiniz?*

Dinməz qalxdı ayağa dedi:-- Əzrailəm mən,

Qara oğlu qaranın xəbərim var dibindən.
 İsgəndəri şad etdi onun belə cavabı,
 Dedi:--Açıb söylə sən üzümüzə kitabı.
 Dirilik suyu idi, hansımızın seçdiyi,
 Kimin uğurlu olmuş bulaqlardan içdiyi?
 Mələk dedi:-- Adi su diriliyin suyudur,
 Şəfəq saçan, nur saçan daş-qaş axan quyudur.
 Mələyin bu sözləri İsgəndəri etdi pərt,
 Dərdlərinin üstünə onun yenə gəldi dərd.
 Dedi:--Söylə ey mələk, mənim sonum haçandır?
 Heç olmasa qoy bilib sakitləşim amandır.
 Mələk dedi:-- Axırın olacaqdır bu anda,
 Həm altın, həm də üstün sənin dəmir olanda.
 Şah düşündü, ayağım altında olsa dəmir,
 Başım üstün etmərəm asandı ki, bu tədbir.
 İcməsəm də bu yerdə mən dirilik suyunu,
 Yaşayaram əbədi tətbiq edlən bunu.
 Belə düşüncələrlə Əzraildən ayrıldı,
 Gəlib ordu önündə mənzilinə yol aldı.
 Bir günəşli havaydı yol gedirdi İsgəndər,
 Tələsirdi mənzilə fəth edirdi kənd, şəhər.
 Abşeronu çatanda ordu düşdü bürküyə,
 Səhralığın qoynunda səbəb oldu hay-küyə.
 Nə bir ağac, nə bir dam tapılmadı kölgəlik,
 Viran qoydu qəlbləri bürküləyən bu çöllük.
 Şahı xilas etməyə ordu durub can atdı,
 Qum üstündə qalxandan kiçik bir dam yaratdı.
 Qorunmağa günəşdən şah o yerə uzandı,
 Həməni dəqiqədən də canda həyat dayandı.
 Əzrail pedah oldu onun belə çağında,
 Dedi:-- Vaxtın çatıbdır bağındasan, bağında.
 Altın, üstün dəmirdi ilişmisən qarmağa,

Bəsdi daha dünyanı sən doladın barmağa.
Diləməyin əbədi verməyəcəm aman mən,
Bütün cahanda hər yan qan ağlayır əlindən.
Sözün deyib Əzrail kəsdi onun yanını,
Aman verməyib aldı İsgəndərin canını.
Bir vaxt xəbər tutdular şah çırağın söndürüb,
Ordu güman eylədi bürkü onu öldürüb.
Ədəb-ərkanla şahı sarayına aldılar,
Kəfən biçib, yas tutub məzarına saldılar.
Məzarına qoyanda baş verdi bir möcüzə,
Hələ görünməmişdir meyid olsun ağ üzə.
İsgəndərin bir əli çıxdı qəbirdən çölə,
Ovcu açıq dayandı anlamadı kəs belə.
Nə qədər də bağlayıb qoysalar da məzara,
Yırtıb çıxdı əl çölə tapılmadı bir çara.
Çağırtdılar axırda ora müdrik bir adam,
Ki versin bir məsləhət, işə çəksin bir əncam.
Müdrik dedi:-- Doymayıb şahın gözü cahandan,
Odur ki, də istəyir şah payını bu yandan.
Ovcuna torpaq atın verin onun payını,
İncitməyin qəbirdə bizim bu şah dayını.
Deyin, ölçüb-biçmişik sənə düşən sərvəti,
Bircə ovuc torpaqdır İsgəndərin qisməti.
Ağsaqqalın qərarın onlaq tətbiq etdilər,
Əl çəkildi məzara şükür edib getdilər.

YEDDİNCİ ƏHVALAT

Dildə bir çox adamlar düzlükdən hey dəm vurur,
Ancaq işdə, əməldə kələk-küləklər qurur.
Allah adı dilində bənzəyir bir bülbülə,
Yaş axıdır gözündən yalan-palan min gilə.
Bir Allahın yolunda canfəşanlıq hey edir,
Xəbəri yox qəlbindən guya yolla düz gedir.
Kələk işi olanda tezcə görür xəlvəti,
Məharətlə eyləyir duyuyq salmır milləti.
İlahi keçsin onun deyə, günahlarından,
Namaz qılıb hər gecə, dua edir hər zaman.
İlahinin yolundan çıxan həmin kələkbaz,
Günah yumaz anlamır nə min namaz, min avaz.
Xuda yaxşı tanıyır yaltağını, düzünü,
Bağışlamaz heç zaman durub iki üzlünü.

ABİD VƏ TƏBRİZ ŞAHININ DASTANI

Cənnət eşqinə düşmüş qəlbi paxıl bir abid,
Gedib dağda özünə yer seçdi ki, çox sabit.
Dedi:-- Gözüm görməsin bir insanı dünyada,
Öluncə təmiz qalım yaşayaraq bu qayda.
Bu minvalla dağlarda girib bir qərargaha,
Ömrü sakit sürərdi dua edib Allaha.
Bu işiylə özünü sayardı təmiz insan,
Güman edərdi ondan razı qalar yaradan.
Elə ki, agah oldu İlahiyə bu işlər,
Nəzarətə götürdü ədabazı bir qədər.
Mələyi təlimlədi böyük Xuda bu halə,

Abidi yoxlamağı ona etdi həvalə.
Gecə Cəbrail qonaq tez oldu nazil yerə,
Verib işarəsini əmr eylədi göylərə.
Aldı göyün üzünü axın-axın buludlar,
Görünmədi səmada işıq saçan hər nə var.
Buludlar əl atdılar bir anda yarağına,*
Döndərdilər səmanı bütün qan çanağına.
Hər tərəfi götürdü axan qanı səmanın,
Qoymadılar açmağa gözlərini cahanın.
Mələk insan cildinə döndərərək üzünü,
Komasına abidin gedib saldı özünü.
Dedi:-- Xeyirxah adam Allah yetirmiş səni,
Bu gecəlik evində qonaq saxla sən məni.
Göydən yerə sel axır bu dağlara xamam, xam,
Azıb qalıb yollarda qurd-quşa yem olaram.
Abid paxıllığından cavab verdi əlbəhəm,
Dedi:-- Səni evimdə mən saxlaya bilmərəm.
Qonaq üçün yoxumdur çünki yorğan, döşşəyim,
Həm də sənə verməyə əlavə at, eşşəyim.
Heç kəs qəbul etməyib vaxtsız gələn qonağı,
Rahat burax sən məni komamdan çək ayağı.
Mələk durub qapıda çox yalvardı abidə,
Komasından çıxmadı gəlsə də abid hədə.
Mələk dedi:--Bir şeyin gərək deyil bil mənə,
Əziyyət verməyəcəm inanginən mən sənə.
Qapının ağzındaca mən oturub qalacam,
Səhərədək yuxumu elə burda alacam.
Abid onu zor ilə istədi atsın çölə,
Gördü gücü çatmayır sakitləşdi tez belə.
Dedi:-- Allah bəlanı versin sənin ay bəndə,
Gəl keçirək gecəni nə bərk üz varmış səndə.
Elə bil ki, atana borcum-zadım var mənim,

Eyləyəsən bu gecə sən yerimi dar mənim.
Hey deyinə-deyinə qəbul etdi mələyi,
O gündən də açıldı abidin bu kələyi.
Naillac qalmış abid gəldi belə bir yola,
Birgə gedib yatdılar onlar verib dal-dala.
Mələk bu vaxt özünü yapışdırdı abidə,
Qüdrətiylə üfürüb əti, keçirtdi ətə.
Həm də Təbriz şahının yuxusuna girdi o,
Görünməyib gözüne səda salıb dedi o:
--Ey şah, sabah şəhərə iki zəlil gələcək,
Zəlillərin halına baş çəkəsən sən gərək.
Kürəkləri yapışıb onların bir-birinə,
Ümidləri qalıbdır bu dünyada bir sənə.
Sən Allahın yolunda üç oğlundan birini,
Kəsib töksən qanını aralayar dərinə.
Bu səvab iş həvalə sənə olur bu gündən,
İlahinin yolunda qurban elə onu sən.
Şah diksinib ayıldı yuxusundan bu zaman,
Vəzirini yanına çağırırdı durmadan.
Dedi:-- Şəhər şəhərə gözətçilər qoyginən,
Axşamadək yolları nəzarətə götür sən.
Nə zamansa şəhərə iki zəlil gələcək,
Gətirərsən yanıma sən onları görün tək.
Şah vəzirə əmrini verib yola saldı həm,
Şəhəradək yatmayıb xəyallara daldı həm.
Aləmin aydınlığı çıxıb boylanın zaman,*
Abid qalxmaq istərkən durub yerindən bu an.
Gördü qonağın beli yapışıbdı belinə,
Söyüb rüsvay elədi nə gəldisə dilinə.
Abid baxdı söyməklə bu iş düzəlməyəcək,
Açılmaqçün düşünüb tapmalıdır yol gərək.
Qərara gəldilər ki, üz tutsunlar şəhərə,

Bəlkə biri şəhərdə etdi işə bir çarə.
Hey sürünə-sürünə şəhərə yan aldılar,
Gün batmamış Təbrizə özlərini saldılar.
Gözətçilər görəntək tez aldılar araya,
Zəlilləri götürüb apardılar saraya.
Sarayda qarşıladı şah onları ədəblə,
Hörmət edib yer verdi şahsayağı bir dəblə.
Şah yatmayıb gözlədi gecə yarı olanda,
Hamı dərin yuxuya şirin-şirin dalanda.
Görən də ki, gəlməyir bir səs-səmir eşikdən,
Xəlvət gedib götürdü körpəsini beşikdən.
Zəlillərin belində körpəsini kəsdi şah,
Bu işləri edincə bədən boyu əsdi şah.
Zəlillər bir-birindən aralandı bu zaman,
Diz çökərək baş əyib qaldılar razı ondan.
Şah isə pərt bir halda tutanmırdı bir qərar,
Batmışdır qəm-kədərə gəzişirdi qəlbi xar.
Bilməyirdi anaya şah nə cavab verəcək,
Ana hansı əzabı belə halda çəkəcək.
Fikir, xəyal içində bilməyirdi neyləsin,
Şəhər gedib anaya bunu necə söyləsin.
Mələk xeyirxah şahın əzabına dözmədi,
Əzab verib daha da ürəyini üzmədi.
Dedi: -- Ey şah, darıxma ölməyib oğlun sənin,
Ona qurban edərim bütün malın ölkənin.
Mən Cəbrail mələyəm Allah göndərib mənə,
Həyat verib oğluna şad edərim şah səni.
Ey xeyirxah, cənnətə gedəcəksən bil ki, sən,
Allah bu saf qəlbinə göydən deyir min əhsən.
Abidinsə məsgəni cəhənnəmdir var qərar,
O dünyada paxıllıq ona baha oturur.
Mömin qoyub adını kələk gəlir Allaha,

Anlamayır ki, qəlblər məlumdur o dərgaha.
Mələk qalxdı ayağa yekun vurub sözünə,
Yaxınlaşıb uşağın tez üfürdü üzünə.
Kəsikləri sağaldı körpə qalxıb oyandı,
Qəlbi rahatlıq tapdı şahın çırağı yandı.
Cəbrail cilddən çıxıb döndü nurlu mələyə,
Uçub getdi göylərə lənət töküb kələyə.
Abid artıq qocalıb çatmışdı son yaşına,
İşi belə görəndə çəkdi qapaz başına.

SƏKKİZİNCİ ƏHVALAT

Tənhaliğin daşını at kənara ey insan,
Yoxsa səndən inciyər şərik çıxsan yaranan.
Bənzə ancaq insana çünki budur düz yolun,
İnsanlarla bənzəyər gül-çiçəyə sağ-solun.
Bəşər oğlu dözənməz tənhaliğa bil ki, sən,
Belə ağır iş gələr yarananın əlindən.
İnad bəhrə verənməz bu dünyada hər kəsə,
Həyatdan baş açılmaz həndəsədir, həndəsə.
Bir həndəsi oyundur bu həyatın gərdişi,
Hələ həll etməyibdir bu işləri bir kişi.
Dünya kimi sən də dur sal başını aşağı,
Fırlan oxundan kənar atməginən ayağı.
Nəyin varsa onunla hesablaşıb bəhrələ, n,
Hər əlinə gələ, nə uğurundur bil ki, sən.
Bir baxginən ətrafa oxundan çıxmışlara,
Onların sonluqları gör bir dirənmiş hara.
Tərki-dünya insana laiqli bir yol deyil,
Meylini sal bəşərə Xuda tərəfdən sevil.
Gərdişinə dünyanın yaxşı baxsan sən əgər,
Sevgi üstə qurulmuş bil sevnəni, sevdərlər.
İtlərə bir sal nəzər, sevsən onu ürəkdən,
Yolunda qurban gedər sədaqətə bax ki, sən.
Heyvanlardan olma pis getmə bu arsızlığa,
Yoxsa ki, sən olarsan ermənitet bir dığa!*

Maddi dünya köməklə tənzi, nmləyir hər işi,
Hələ insana yaddır tərki-dünya vər, dişi.
O dünyanın işini, bu dünya qəbul etməz,
O yan bizə oxşamaz inadını yeritməz.
Cəfəngiyyat sözlərə uyma ki, xoş işdi bu,
Qoy babalın boynuma inan ki, boş işdi bu.

Bəsdır ayaq basdığın özgəsinin bağına,
Dəvətsiz pay verilməz bir yerin qonağına.
Sən niyə istəyirsən erməniyə oxşamaq?*

Özgənin torpağından bəsdır daha çək ayaq!

İKİ QARDAŞIN HEKAYƏTİ

Gəncədə bir zamanlar iki qardaş yaşadı,
Biri axund, birinin zərgər peşəsi vardı.
Axund qara geyinib bir gün getdi dağlara,
Dedi:-- Qəlbimə bir vaxt, yaxılmasın bir qara.
Gözüm görüb qızları qəlbim qubar etməsin,
Ruhum Allah yanına gedəndə ar etməsin.
Təmiz keçim dünyadan pislik etmədən kəsə,
Saflar ilə cənnətdə mən də verim səs-səsə.
Bu minvalla yaşadı dağlarda xeyli müddət,
Bir gün yaman darıxdı qardaş üçün nəhayət.
Axund edib yır-yığış başlayaraq tez səyə,
Durub gəldi Gəncəyə qardaşını görməyə.
Gəlib çatdı mənzilə dükanına saldı yol,
İstədi ki, onunla söhbət etsin o, bol-bol.
Gördü bir qadın da var çatan zaman yanına,
Baxanda lap adamın alov saçır canına.
Qardaşıyla görüşüb əyləşəndə yanında,
Zərgər ona çay süzüb işə döndü bu anda.
O, qadının qolunun ölçüsünü götürdü,
Göstərərək nəzakət qapıyadək ötürdü.
Axund qardaş işləri belə görən bir zaman,
Qardaşının üstünə acıqlandı durmadan.
Dedi:-- Gördüyün bu iş çox pis haldır ay qardaş,

Qadınlarla ünsiyyət yaradırsan sən birbaş.
O dünyada bilginən cəzan ağır olacaq,
Cəhənnəmin odunda ruhun sənin yanacaq.
Zərgər belə bir sözə gülümsündü balaca,
Qardaşının yanında əylşərək astaca.
Dedi:-- Ocaqda yanan közü götür ver mənə,
Onda agah olacaq əyri, yalan, düz sənə.
Axund baxdı qızarmış ocaqdakı közlərə,
Dedi:-- Odun varmı ki, dəxli bizim sözlərə?
Məlumdur ki, alovun elə hərarəti var,
Kim əlini atarsa aman verməz yandırar.
Zərgər tez əl uzadıb ocaqdan bir köz aldı,
Qəlyanını yandırır yenə ocağa saldı.
Dedi:-- Ay qardaş niyə yandırmadı od məni?
Sən ki, məndən təmizsən yandırarmı heç səni?
Axund cürət eyləyib əl uzatdı ocağa,
Köz əlini yandırdı dik qalxdı tez ayağa.
Su tökərək üstünə ofulladı bir xeyli,
Hətta suluxlandı da həm barmağı, həm əli.
Gülümsəyib yenə də zərgər dedi:-- Bil qardaş,
Qəlbi təmiz eyləməz yaşadığın o dağ-daş.
Əl vurmaqla qızlara əyri əməl sayılmaz,
Hər kəsə təmiz qəlblə yanaşmalı sən bir az.
Adam var ki, qadından uzaq gəzir çox zaman,
Ancaq qəlbə pis olur ona qarşı hər bir an.
Adam var ki, qadına çılpaq deyir sözünü,
Ancaq ki, qəlbində o, yetirməyir gözü.
Biz nə qədər burdayıq çıxış yolu var əldə,*
Təmiz qəlbi dildə yox, göstərməli əməldə.
Qardaşının sözündən çıxardaraq nəticə,
Insanlardan qaçmadı daha axund öluncə.

DOQQUZUNCU ƏHVALAT

Səcdə etsən Xudaya et sən onu ürəkdən,
Sevdiyinə bağlı ol kənar gəzib kələkdən.
Ali yer istəyənlər olmalıdır tər-təmiz,
Bu dünyanın qəlbində qoymalıdır saf bir iz.
Nə qədər də gizlətsən qəlbində varsa çirkab,
Bir gün deşib şıxacaq çiban kimi bil xarab.
Qəlbinə uyğun yolu seçməlisən ən əvvəl,
Yoxsa gələr başına bir gün sənmin min əngəl.
Yalan-palanlarla sən gedənməzsən uzağa,
Dolaşarsan kol-kosa çıxanmazsan qırağa.
Unutma ki, daimi nəzarət üstündə var,
Əməlini, işini gündə fələklər yazar.
Bir gün alarsan sən də bəd işinlə, bəd xəbər,
Yaxşı demişlər bunu etmə, sənə edərlər.
Parçalayar qəlbini etdiyin nadançılıq,
Fayda verməz heç kəsə sonrakı peşmançılıq.
Hər kəsə şans verilmiş fürsəti versən yelə,
Çətin onu bir daha keçirdəsən sən ələ.
Saflaşmağa hey çalış hər günün bir hökmü var,
Hər gün sənmin vaxtına düşünginən az qalar.
Savab qazan vaxt ikən təhlükədən tez sovuş,
Gedəndə də saflığa alını açıq sən qovuş.
Meyli salırsansa sən düz ağaca, düz yola,
Niyə əyri önündə sən dönürsən bir qula?
Sevirsənsə ey insan gözəlliyi, saflığı,
Onda niyə işində seçirsən əclafılığı?
Nədəndir ki, düşmüsüz bərk bu abu-havaya?
Dil niyə qəlbinizlə durub çıxmır davaya?
Dili qəlblə həmdəmdir bilin Səlahəddinin,
Odur ki, də edəcək fəth başını yeddinin!*

İKİ QONŞUNUN HEKAYƏTİ

Yaşayarmış Bakıda bir kimsəsiz düz qarı,
Övladdan bu dünyada qoymamışdır iz qarı.
Təqaüdlə həyatda ağır ömür sürərdi,
Cəhənnəmin əzabın bu dünyada görərdi.
Səcdə edən Allaha qonşuları var idi,
Kömək etmək qarıya onlara çox ar idi.
Bu qonşular içində bir qonşu dindən kənar,
Gəzib bircə inanar gördüyünə hər nə var.
Baxma ki, dindar deyil o, düz yolla gedərdi,
Darda qalan hər kəsə durub kömək edərdi.
Onun hər vaxt inamı vicdanına olardı,
Bu dünyada hər kəsə xoş günlər arzulardı.
Yalan danışmazdı heç, eləməzdi oğurluq,
Dilindən hər vaxt onun səslənərdi doğruluq.
Bu minvalla gün gəlib zaman dəyişdi birdən,
Qarı köçməli oldu dayanmadan o yerdən.
Qonşusunda dindara evi satmaq istədi,
Gedib dinsiz qonşuya -- mənə kömək et -- dedi:
Ki sənə ancaq olmuş burda mənim inamım,
Etibar yox bir kəsə əlimdə qalmış damım.
Baxma gülər üzlüdür bil müştərim bir gədə,
Evi salıb adına qorxuram ki, fənd edə.
Pulu əlimdən ala sahibi yoxdur deyə,
Qovub məni daşlaya bir qəpik də verməyə.
Bilirəm ki, sən kəsin dəyməyənsən malına,
Saxlaginə pulları o, keçməsin dalına.
Kimsəsiz bir qarıyam mənə xəta dəyməsin,
Kələkbazlar tək görüb tərəzimi əyməsin.
Dindar olmayan qonşu qarıyasa söylədi:
-- Qonşuluqda nə kələk səndə bu qorxmaq nədi?

Namaz qılan göylərə səcdə edən hər zaman,*
Neçə kələk iş tutar o kişidən qorxmadan?
Qəlbin qaralanırsa gətirginən saxlayım,
Onda elə iş olmaz, mən də onu yoxlayım.
Hər ikisi sözləşib razılığa gəldilər,
Ev alanı çağırırdı qarı verib tez xəbər.
Dedi:-- Evi sataram sənə ancaq bu şərtlə,
Bu qonşuya pulları təqdim etsən hörmətlə.
Onda mən qol çəkərim sənədləri get düzəlt,
Üçüncü bir tərəfdə qalmalıdır əmanət.
Hamı tanıyır onu yaxşı bilirsən ki, sən,
Bir kəsin də malına göz dikməyib əzəldən.
Dindar dedi:-- Ay qarı, mənə inanmayırsan?
Birinin bir malına göz dikmişəm mən haçan?
Evi keçirt adıma qoy mənim olsun bu mal,
Mən halalam pulunu sonra gəlib məndən al.
Dindar qonşu çox dedi, qarı razı olmadı,
Sözlərə aldanmayıb sənədə qol qoymadı.
Dindar əlacsız qalıb pullarını götürdü,
O biri qonşugilə qarı onu yetirdi.
Dindar sayıb pulları qonşusuna verəndə,
Dinsiz qonşu söylədi:-- Şərt kəsirəm ki, mən də.
Pulu verəcəm ona durub elə bir anda,
İşin düz olmasına tam arxayın olanda.
Hər üçü də arada razı oldu bu şərtə,
Qarı durub bu zaman qolu çəkdi sənədə.
Dindar gedib qarının evin yazdı adına,
Pul verdiyi qonşunun gəlib saldı yadına.
Dedi:-- Sənə verdim o pulları gəl bölək,
Sahibi yox qarının Allah yetirmiş çörək.
İnanmayan Allaha dedi:-- Dayan ay qanmaz,
Bu dünyada heç zaman sahibsiz insan olmaz.

Özün Quran oxuyan dini sevən bir adam,
Ancaq ki, mən görürəm danışırısan xeyli xam.
Səcdə edən Allaha olmalıdır düz gərək,
Bu dünyada bir kəsə, gəlməməli bir kələk.
Çünki dindarlar bilir bu dünyada hər kəsin,
Sahibidir İlahi, hardandır bu həvəsin.
Bilmirsən ki, o yanda ədalətli Xuda var,
Hansı cəza alacaq səcdə edən lotular?
Bəs sən necə ay qonşu inanırısan Allaha?
Qorxmursan ki, bu işlər acıq gedə dərgaha?
İnanmasam da qonşu göydəki o Allaha,
Üz tutub qılmasam da namaz nurlu dərgaha.
Bir kəsin də malına düşünməyəm əl vuram,
Yaxud da ki, hiylələr, həm tələlər mən quram.
Heç bir zaman bir kəsə qurmamışam mən kələk,
Olmayacaq indi də dur yaxamdan sən əl çək.
Oxşayırsan kələkbaz həm İblisə, Şeytana,
Namaz qılsan da meyli sən salırsan pis yana.
İblis kimi bənzəmə bu dünyada cındıra,
Qoyma ki, Şeytan sənə pak qəlbini sındıra.
Onun bu düzgünlüyü acıq gəldi dindara,
Dindar gedib o gündən ona yaxdı min qara.
Hər gələnə söylədi:-- Mənim yeyib malımı,
Dərdə-qəmə batmışam pis eyləyib halımı.
İnanmadı insanlar car çəkilən şər sözə,
Kələkləri dindarın bir gün çıxdı tam üzə.
Hamı lənət yağdırdı dindarın bu işinə,
Şər atmaqla keçmədi onun heç nə dişinə.
Qonşu isə qarıya sayıb verdi pulları,
Kömək edib keçirdi təhlükəsiz yolları.
Nə qədər şər atsalar kələkbazlar düzlərə,
Heç vaxt ləkə yapışmaz pak qəlb olan üzlərə.

Gec olsa da hər zaman düzlük qalib gəlibdir,
Dəmir sətli kələyi düzgün hər vaxt dəlibdir.
Ey Əcəmi, fırıldağ fəlsəfəsin aç ki, sən,
Oxuyanlar hər zaman sənə desin min əhsən!

ONUNCU ƏHVALAT

Qılınca tutsan belə, qan tökərək dünyanı,
Çıxarda bilməyəsən gərdişindən dövranı.
Könüllü hasil olan, zorla hasil olanmaz,
İstəyirsən min dəfə dur başına çək qapaz.
Anlamayıb həyatı kim ki, güvənmiş zora,
Nəticəsi axırda onları salmış dara.
Bəsdir kəsib-doğradın qan-qadadan çək əli,
Ədaləti tut yca göstər gözəl əməli.
Sipər çəkmə yollara şaham deyər, gündə sən,
Sərhəddi aç üzlərə xoş iş gəlsin əlindən.
İnsanlara dünyada yarat rahatlıq, yarat,
Xəfisliyi qəlbindən bir dəfəlik çıxart at.
Bürümüsən ölkəni nə belə məftillərə,
Düşmən kimi baxırsan ölkələrə, ellərə.
Gəldi-gedəriksə biz nə qalmaql salmışan,
Quyruğundan yapışıb inadının qalmısan.
Sahibidir dünyanın ömür sürən əbədi,
Bir də baxarsan ki, şah düşüb yerə gəbərdi.
Şahın yolu dünyada yaratmaqdır ədalət,
Onun da sayəsində coşub getsin mərifət.
Sənin işin deyildi durub zora əl atmaq,
İstədiyin şeylərə soxmaq şəhanə barmaq.
Xislətini qoy kənar ol dayaq insanlara,
Bənzər gülə, bülbülə dolaşma karvanlara.

Xudadan bir əmanət şairə baxsa əgər,
Onda durub cənnətin bağlarını şah gəzər.
Olan kökündə saflıq saf yanaşar, saf kəsə,
Tarix demiş, şairlər mədrəsədir, mədrəsə.
Qaçaq-quldur deyilsən baş kəsməyə vermə dəm,
Şahlara çox yaraşır ədalətli bir qədəm.
Qədəmini düz atsan könüllərdə gəzərsən,
Azad olub quş kimi səmalarda süzərsən.

TƏBRİZ ŞAHİ VƏ FƏLƏYİN DASTANI

Təbriz şahı bir səhər durub qərara gəldi,
Ov ovlamaq istədi çıxıb yola düzəldi.
Dağlara at salaraq ceyran, cüyür qovdular,
Xeyli şikar yaylaqda ovlasalar da onlar.
Dayanmaq bilməyirdi şahın kefi kök idi,
Vəzir ilə yanaşı şikar qovub gedirdi.
Şikar qaçıb səmtini dəyişərək bir zaman,
Vəzir ilə şahını uzaq saldı qoşundan.
Onlar xeyli at sürüb uzaqlara yan aldı,
Çatmayanda şikara dərd-qəmləri çoxaldı.
Şikar xelyi onları yordu salıb dalına,
Yeltək qaçıb yox oldu şah çatmadı malına.
Şahla vəzir at çapıb doyanda bir vaxt cana,
Onlar gəlib çatmışdı Araz çayın yanına.
Gördülər ki, bir qoca nəşə yazır əyləşib,
Yazıb çaya tullayır kağızlarla əlləşib.
Şahla vəzir yanaşdı ona atdan düşərək,
Ki nə işlə məşğuldur tənha qoca bir görək.
Gördü fikir verməyir təəccüb etdi qocaya,

Kağızları hey yazıb tullayır tez-tez çaya.
Dilə gəlib şah dedi:--Ey qoca de kimsiniz,
Baş belə qaldırmadan siz nəyə təkinsiniz?
Agah edin bir bizi bu işlərdən, bu sirdən,
Niyə yazıb atırsan kağızları çaya sən?
Qoca dedi:-- Fələyəm taleləri yazıram,
Dünyanı tərk edəcək hansı anda, bir adam.
Şah güman eylədi ki, gördükləri yuxudu,
Bir vərəq çaydan tutub maraqlanıb oxudu.
Gördü yazılıbdı ki:--Evlənəndə bir oğlan,
Muradına çatmamış gedəcəkdir dünyadan.
Bir canavar oğlanı parçalayıb yeyəcək,
Gəlin olan otağa gecə gəlib girən tək.
Şah dedi ki:--Mən sizin bu yazını pozaram,
Qoruyaram qoymaram ziyan çəksin o adam.
Cırıb atdı vərəqi qəzəblənib ucadan,
Oğlanınsa yerini tez öyrəndi qocadan.
Həm qolunun üstündən çəkib bir tük götürdü,
Ağrısından sızladı yuxu deyil şah gördü.
Fələk yazan yazını almayaraq bir saya,
Atlanaraq vəzirlə çıxıb getdi saraya.
Dolaşaraq şəhəri gördü bir şənlik gedir,
Fələk nişan verdiyi həmə oğlan toy edir.
Çağırtdırdı yanına şah girərək tez səyə,
Söyləmədi bu sirri nə gəlinə, nə bəyə.
Dedi:-- Bu gün mən sizi qonaq dəvət edirəm,
Başqa fikir gəlməsin ürəyinə, yemə qəm.
Sarayımda hazırda ayırmışam bir otaq,
Niyyətim var otağa basmalısınız siz ayaq.
Qoruyacaq otağı səhərədək yüz əsgər,
Bir şey olsa onlara verməlisiz tez xəbər.
Şahın bu təklifiylə bəy, gəlin razılaşdı,

Fələyin işlərinə ölkə şahı qarışdı.
Toydan sonra bəy, gəlin köçürüldü saraya,
Tacidarsa gözətçi gecə qoydu oraya.
Şah da gecə yatmadı sarayında gözlədi,
Bu işlərin sonunu çox maraqla izlədi.
Şahın bu hörmətindən çox razıydı bəy, gəlin,
Çün qazanırdı onlar hörmətini bir elin.
Onlar şam işığında əyləşərək bir qədər,
Yada salıb keçmiş xeyli söhbət etdilər.
Sevişdiyi günləri əyləyərək yad hərdən,
Hər iki yar otaqda danışdı xeyli şən.
Bəyin qəlbi sıxıldı elə bu vaxt durmadan,
Otaqda pəncərəni durub açdı bu zaman.
Dolaşırdı şəhərdə yem axtaran bir ac qurd,
Baş soxaraq hər yerə axtarırdı yağlı bud.
Şikar tapa bilməyib keçirmişdi ac günü,
Buna görə hər yerə hey soxurdu özünü.
Bəy orda pəncərəni durub açan bir zaman,
Ac qurd keçib gedirdi həmənin evin dalından.
Pəncərənin səsinə qurd eşidib dayandı,
Gözü od tək parlayıb şikarına tuşlandı.
Sıçrayıb pəncərədən tezəcə düşdü otağa,
Aman verməyib bəyə tutub saldı ayağa.
Bircə anın içində parçaladı oğlanı,
Gəlində dil olmadı haraylaya hər yanı.
Yarı belə görüncə gəlin huşu itirdi,
Huşa-başa gəlinə qurd işini bitirdi.
Gəlin gördü yarının sümükləri bir qalib,
Fəryad etdi dəlilək dörd tərəfə hay salıb.
Gözətçilər bu səsə tez otağa doldular,
Qurdu görüb otaqda xeyli məyus oldular.
Qurd görəndə əsgəri çıxıb qaçdı aradan,

Hökmü belə vermişdir əzəl gündən yaradan.
Gözətçilər karıxmış düşüb qaldı bir qədər,
Qorxa-qorxa şahına apardılar pis xəbər.
Şah dedi ki:-- Qorxmayın bəyin bəxti beləymiş,
Fələklərin əliylə başına gəlmiş bu iş.
Fələk verdi hökmünü qurd yerinə yetirdi,
Bir heyvanın əliylə işlərini bitirdi.
Çağırtdırıb gəlini gördüyünü söylədi,
Fələk yazan yazını gəlin qəbul eylədi.
Dedi:-- Daha neyləyək çəkməliyik bu dağı,
Fələklərin işinə soxanmarıq barmağı.
Fələk yazan yazını şah anladı bir daha,
Bildirdi şərikin çıxanmaz heç kəs böyük Allaha.
Harda olursansa ol taleyinə yazılmış,
Gəlib səni tapacaq möhrün artıq basılmış.
Dövranı döndərməyə acizdir hər bir insan,
Poza bilər yazını bircə onu yaradan.
Şah tanıdı o gündən hökmünü Allahının,
Açdı xalqa üzünü daha qərargahının.
Bütün xalq razı qaldı şahın ədalətindən,
Ömür sürdü ölkədə hər bir adam xeyli şən.
Səlahəddin görməyib hələ ədalətli şah,
Yalan deyirsə ona qoy qənim olsun Allah.

ON BİRİNCİ ƏHVALAT

Məxsusdur Xudaya sirri saxlamaq,
İnsana həvalə bu olmaz ancaq.
Şərik çıxı bilməz yaradana kəs,
Olsa da o kəsdə belə min həvəs.
Nə qədər qəlbini tutursansa tut,
Sirrini qarşısında vuracaqdır mirt.*
Bu yolda olmuşdur qoyanlar hey can,
Yenə də vermişdir quzunu qurban.
Tarixi-süzgəclə kim girsə mərcə,
Çətin ki, bu yolda düşməyə xərcə?
Sirrilər yolunda çalanlar qılinc,
Qılını özünü etmiş xınca-mınc.
Ey şair, uzatma sən bu söhbəti,
Nəzmə çək tarixi bir hekayəti.
Bəxş eylə bəşərə fəlsəfi dastan,
Sözlərindən alsın qoy ibrət insan!

İSGƏNDƏR VƏ BƏRBƏRİN DASTANI

İsgəndər yuxudan durub bir səhər,
Güzgüyə baxanda basdı bərk kədər.
Gördü ki, başında çıxıb buynuzu,
Bilmədi neyləsin bu cüt ulduzu.
Əyləşib taxtında düşündü bol-bol,
Bələdan sovmağa tapmadı bir yol.
Gördü ki, başına gəlmiş müsibət,
Onunla eyləyir fəlak ədavət.

Çalışdı gizlətsin sirri hamıdan,
Yoxsa ki, güləcək ona hər insan.
Saçını buynuzun üstünə yığdı,
Tacı çətinliklə başına sıxdı.
Sarayda anlaya bilmədi bir kəs,
Tacı harda hardan belə bir həvəs?
Beyinlər düşünüb olsa da xarab,
Bu suala tapan olmadı cavab.
Bir kəs cürət edib gəlmədi dilə,
Oturub gözlədi bu minval ilə.
Saçı çoxaldıqca keçdi həddini,
Bir gün İsgəndərin əydi qəddini.
Gördü ki, başına sığmayır tacı,
Qırıxdırmaqdan başqa yoxdur əlacı.
Bir otaq ayırdı özünə xəlvət,
Bərbəri çağırdı ora nəhayət.
Saçını seyrəltdi sirri açıldı,
Qalxanda bərbərin canını aldı.
Bu minvalla başın qırıxdıran zaman,
Hər gələn bərbərdən şah alanda can.
Anlaya bilmirdi yenə də bir kəs,
Niyə belə edir bu tərs oğlu tərs?
Yüzlərlə bərbərin vuruldu başı,
Anlaya bilmədi qohum-qardaşı.
Ki hansı günahı işlədir onlar,
Ölümünə verir tacıdar qərar?
Deyirlər şəhərdə bir bərbər varmış,
Kamalda hər kəsdən uca durarmış.
Bir gün növbə gəlib yetişdi ona,
Bildirdi ki, həyatı çatıb sonuna.
Ən əvvəl evində gördü tədarük,
Görüşdü hər kəslə kamalı böyük.

Xilas olmaq üçün görərək tədbir,
Boynuna keçirdi bir qara kəndir.
Bərbər hazır oldu vermədən ara,
Əsgərlər apardı onu hüsurə.
İsgəndər görünə belə bir halı,
Bildirdi ki, böyükdür onun kamalı.
Şah dedi:-- Nə üçün sən başa sal bir,
Boynuna salmışsan bir qara kəndir?
Bərbər söylədi ki:-- Uca tacidar,
Bu qara kəndirdə böyük mənə var.
Qara bəxt rəmzidir bu qara kəndir,
Odur ki, əvvəldən görmüşəm tədbir.
Xudamız versəydi əgər mənə bəxt,
Bu gün çağırmazdı bura tacı-taxt.
Arada eyləyib söhbət bir qədər,
Tacidar əyləşdi başladı bərbər.
Başını qırxanda gördü buynuz,
Bərbəri qəm-kədər bürüdü sonsuz.
Sırrını biləndə o, bu ölməzin,
Anladı yolunu gedər-gəlməzin.
Bərbərə bu işlər olunca agah,
Bildirdi ki, onu da öldürəcək şah.
Qayçıyı ləng vurdu sola, həm sağa,
Başladı şahını dilə tutmağa.
Bir xeyli söz açdı keçmişlərindən,
Söylədi:-- Sırrı bərk saxlayanam mən.
Qəlbimin qapısını bağlayanam bərk,
Gəlsə də açanmaz nə fəlakət, mələk.
Uşaqlıqdan olub mənə bu adət,
Odur ki, başıma gəlməz fəlakət.
İsgəndər bərbərin baxıb üzünə,
İnandı ürəkdən gələn sözünə.

Bildi ki, daş atır o, hansı arxa,
Ölümdən qurtarmaq istəyir yaxa.
Düşündü, sirrləri saxlayır dərin,
Boynunu vurmasın belə bərbərin.
Rahatlıq tapsınlar bərbərlər daha,
Ölkə də şübhəli baxmasın şaha.
Ömürlük bərbəri elə bu olsun,
Sirri də dünyada açılmaz qalsın.
Söylədi:-- Bu sirri saxlasan əgər,
Göstərmiş olarsan böyük bir hünər.
Dəlləyim olarsan ömürlük mənim,
Mən də ki, olmamam sizlərə qənim.
Razılıq verərək girdi bu yükə,
Bərbərin üstündən getdi təhlükə.
Şərt kəsib bərbəri öldürmədi şah,
Evinə buraxdı diri qərargah.
Hamı təəccüb etdi belə bir hala,
Atını çapanlar sağa, həm sola.
Bu sirri bərbərdən ala bilmədi,
Qəlbini talayıb yola bilmədi.
Bərbər qulluq etdi şaha nəhayət,
Sirrini saxladı bir xeyli müddət.
Bir müddət bərk qaldı onun çənəsi,
Dözmədi bu yükə qəlbi-sinəsi.
Gördü sirr saxlamaq çətindir-çətin,
Didib parçalayır adamın ətin.
Getdikcə dözmədi belə bir dərdə,
Axırda deşildi sinədə pərdə.
Bilmədi söyləsin kimə bu sirri,
Qəlbi rahat olsun, həm qalsın diri.
Bu sirri bilərsə əgər ki, şəhər,
Şahın qulağına çatır bir səhər.

Geyinər kəfəndən əyninə donu,
O gündən yetişər dünyada sonu.
Odur ki, şəhərdən çıxdı bir yana,
Bu sirri söyləsin çöl-biyabana.
Gedərək çöllükdə bir quyu qazdı,
Bu sirri şifahi o yerə yazdı.
Astdan söylədi:-- Quyu eşit sən,
Bu sirri bir sənə açacağam mən.
İsgəndərin buynuzu var buynuzu,
İsgəndərin ulduzu var ulduzu.
Sirrini deyəntək quyuya bərbər,
Qəlbi rahat oldu onun bir qədər.
Elə ki, işləri sonuna yetdi,
Quyunu quylayıb evinə getdi.
Bu işin üstündən ötdü bir müddət,
Hərləndi fələyin çərxi nəhayət.
Elə ki, dünyadan ötüb keçdi qış,
Quyudan göyərdi bolluca qamış.
Bir gün sürüsünü otaran çoban,
Həmən qamışlığa yetişdi bu an.
Qamışdan kəsərək düzəltdi tütək,
Çöllükdə çalanda tütəyi bərk-bərk.
Gördü ki, nə qədər gəzsə də barmaq,
Tütəkdən bu hava çağlayır ancaq.
İsgəndərin buynuzu var buynuzu,
İsgəndərin ulduzu var ulduzu.
Bu işlər çobanı saldı təşvişə,
Bildirdi ki, bu sözdən çəkərlər şişə.
Bir xeyli qamışa vuraraq bəzək,
Kəsərək düzəltdi nə qədər tütək.
Hamısı səsləndi eyni avazla,
Avazı dilləndi çox incə nazla.

Bu işin sədası günü-səhəri,
Bürüdü bir anda bütün şəhəri.
Elə ki, bu zurna yetişdi şaha,
Bərbəri səslədi tez qərargaha.
Söylədi: -- İzah et nədir bu zurna,
Sədası yayılır bütün bütün cahana?
Bərbərin qorxudan bağı yarıldı,
Şahın ayağına düşüb sarıldı.
Söylədi bu işin əhvalatını,
Haradan bu səda çapır atını.
İsgəndər bu işə təəccübləndi bərk,
Qamışdan gətirdib düzəltdi tütək.
Çalanlar saldılar nə qədər dava,
Tütəkdən səsləndi ancaq bir hava.
İsgəndərin buynuzu var buynuzu,
İsgəndərin ulduzu var ulduzu.
Şah gördü batmayıb bərbər günaha,
Onu öldürməyib buraxdı daha.
Söylədi:-- Yerin də qulağı varmış,
Bunu sübut etdi dünyaya qamış.

ON İKİNCİ ƏHVALAT

İstərsən həyatda kim olursan ol,
Dünyada ucaltmış hər kəsi düz yol.
Sərvin də qaməti olmasaydı düz,
O gözəl olmazdı bu qədər sözsüz.
Hər yerdə düzlərə baxarlar gözəl,
İnsanı ucaldan əməldir, əməl.
Yovşanın hüsnünü dəyişsən də sən,
Yenə də tanınar xoş ətirindən.
Həyatda həmişə yovşana bənzə,
Hər yerdə ətirli sən görün gözə.
Xoşbəxtlik istəsən bu dünyada sən,
Düzlük bayrağını qoyma əlindən.
Xoşbəxtlik gətirməz nə pul, vəzifə,
Süzgəcdən keçirmiş tarix min dəfə.
Hər kim ki, düzlüyün yolunu izlər,
Bəşər də qəlbində onu əzizlər.
Qəlblərə yol eylə təravətinlə,
Nüfuza sən yüksəl səzxavətinlə.
Düz yolu fəth etmək çətindir, çətin,
Əyilməz olmalı gərək qamətin.
Ən böyük düşməndir sənə daxilin,
Arzular içində çağlanan dilin.
Uyma daxilinin fəndi-felinə,
Yoxsa ki, düşərsən onun yelinə.
Arzu dediyimiz daxili Şeytan,
İnsanı çirkaba sürüklər hər an.
İçində Şeytanı qatlasan əgər,
Bax budur dünyada ən böyük hünər.

ŞAH ABBAS VƏ NAXIRÇININ DASTANI

Şah Abbas vəziri Allahverдини,
Bir gün çağıraraq açdı dərдинi.
Söylədi:-- Libası dəyişək gərək,
Həm xalqa, şəhərə gedək baş çəkək.
Başımız qarışıb saray işinə,
Bilmirik kim çəkir kimi dişinə.
Bir baxaq dolanıb xəlvət aranı,
Xalqımızın necədir gün-güzəranı.
Hazırlıq gördülər vəzir, şah Abbas,
Tanınmaz oldular dəyişib libas.
Qoyub başlarına buxara papaq,
Əllərində təsbəh bir möminsayaq.
Xəlvəti yollarla çıxıb saraydan,
Şəhərin qoynuna oldular rəvan.
Dolanıb çox yeri baxdılar yurda,
Bazara çatdılar gəlib naharda.
Təsir etdi şahə yayın istisi,
Qızmar günəş altda çıxdı tüstüsü.
İstinin cənginə ilişəndə bərk,
Ürəyi istədi bir qarpız yemək.
Baxdı ki, qarpızdan kassatdır bazar,
Bu böyrək dərmanı bircə yerdə var.
Hər biri dağ kimi kadodan böyük,
Orduda doydurar biri bir bölük.
Bostançı görəndə gəldi müştəri,
Başına götürdü səsi hər yeri.
Bazarda malını tutdu tərifə,
Dadından söz açdı alan tərəfə.
Təriflər yağdı ki, görməmiş cahən,

Yanında bal, xurma oldu bir yalan.
Dedi:-- Qarpız deyil nağıldır, nağıl,
Birinin qiyməti bir onluq qızıl.
Belə bir qiymətə ucuzdur ki, mal,
Dadından dadanlar olar xoş əhval.
Yanında bal, xurma, şəkər, qənd nədir,
Çatanmaz dadına cənnətdən gətir.
Bir söz söyləməyib şah bostançıya,
Qiyməti eşidib düşdü sancıya.
Havanın istisi çıxdı yadından,
Almayıb imtina eylədi ondan.
Çəkilib kənara vəzir ilə,
Qan-tərin içində gələrək dilə.
Dedi:-- Gəl gözləyək burda bir qədər,
Görək kim qarpıza belə pul verər.
Mən bir şah olsam da bunu qiymədim,
Qan-tərin içində alıb dadmadım.
Qıyan tapıların məndən savayı,
Pulunu səpməsin belə havayı.
Bu zaman gördülər gəlir bir hambal,
Toz-torpaq içində itib-batır hal.
Tez gəlib pul verib qarpızı aldı,
Bir küncə çəkilib bərk yerə çaldı.
Bölərək üz üstə çevirdi birin,
Üstündə oturub yedi digərin.
Vəzirlə, şah baxdı bir-birlərinə,
Fikirlər xəyallar getdi dərinə.
Bir hambal önündə şah olmuşdu mat,
Təəccüblə baxırdı işə narahat.
Elə ki, şah, vəzir özünə gəldi,
Bazardan çıxaraq yola düzəldi.
Nə qədər güc-qüvvə dizlərində var,

Şəhəri piyada dolandı onlar.
Elə ki, fələklər göydə oyandı,*
Bir naxırçı görüb onlar dayandı.
Şah dedi:-- Gəl güdək bu toz basmışı,
Necə qəbul edir həyat yoldaşı.
Naxırçı yükünü evinə çəkdi,
Elə ki, sakitlik hər yana çökdü.
Vəzirlə, şah keçdi qapı dalına,
Deşikdən baxdılar xəlvəti ona.
Gördülər naxırçı gedib əyləşdi,
Arvadı durmadan işə girişdi.
Bir vanna gətirib isti su tökdü,
Ərinin önündə ədəblə çökdü.
Yuyaraq üz-gözün, əl-ayağını,
Belinə ataraq tez balağını.
Qucağına alıb qoydu taxtına,
Öpdü üz-gözündən o nazlı sona.
Dindirdi ərini min bir avazla,
Qolların doladı boynuna nazla.
Şahı valeh etdi belə mənzərə,
Ürəkdən vuruldu o nazlı zərə.
Şah təəccüb içində vəzirə baxdı,
Qəlbini büsbütün odlara yaxdı.
Söylədi:-- Mən şaham arvadlarımdan,
Görməmişəm belə qulluq heç zaman.
Şahlara layıqdır belə bir arvad,
Mən alıb onunla quracam həyat.
Şah Abbas elə ki, saraya getdi,
İşləri vəzirə həvalə etdi.
Fərmanı alınca Allahverdi xan,
Əsgəri çıxartdı yola durmadan.
Bir anda komanın üstünü aldı,

İşləri sakitcə səhmana saldı.
 Həm ərə, arvada göstərib hörmət,
 Ədəblə saraya eylədi dəvət.
 Vəzirlə birlikdə onlar vardılar,
 Şahın hüsurunda gəlib durdular.
 Şahın qırx arvadı sarayda vardı,
 Onları hüzura durub çağırıdı.
 Gəlib düzüldülər hər biri çiçək,
 Hər biri bir sona, hər biri mələk.
 Şah dedi:-- Naxırçı qırxı da bir baş,
 Bu gündən edilir bil sənə peşkaş.
 Hər biri şah qızı, hər biri gözəl,
 Axtarsan tapmazsan onlardan əl-əl.
 Sənin də alacam arvadını mən,
 Həyatda sevəcəm sidqi ürəkdən.
 Sən tabe olmasan şərtimə əgər,*
 Üstünü alacaq onda sənin şər.
 Naxırçı görəndə qətidir qərar,
 Razılığı verdi işə çar-naçar.
 Dedi ki:-- Qırx arvad nə görək mənə,
 Bəsimdir olarsa əgər bir dənə.
 Götürüb yanına saldı bir qızı,
 Düzəldi yoluna şahdan narazı.
 Naxırçı arvadı gəldiyi gündən,
 Əlini üzmədi saray küncündən.
 Nə dinib-danışdı, nə şənlik etdi,
 Nə də ki, şahının yanına getdi.
 Nə qədər çəksə də onun nazını,
 Eşidə bilmədi xoş avazını.
 Şah bunu bilmədi atanda ayaq,
 Qadın könül verir bir dəfə ancaq.
 Qadın demək olmaz pozulmuşlara,

Yüz könül bəs etməz belə onlara.
Şah Abbas görəndə əl vermir qadın,
Onunla istəmir bağlasın adın.
Əmr etdi dübarə sarayında şah,
Qadının nazını çəksin qərargah.
Sarayda naz-nemət döndü bir selə,
Düz qırx gün edildi qulluq sünbülə.
Önündə oldular əldən-ayaqdan,
Sarayda düşdülər gözdən-çıraqdan.
Önündə Şah Abbas dönsə də qula,
Naxırçı arvadı gəlmədi yola.
Bildirdi ki, zor ilə quranmaz həyat,
Qadının önündə şah olsa da mat.
Vəzir çağırırdı gedib yanına,
Olan əhvalatı söylədi ona.
Vəzir də tapmadı bir çıxış yolu,
Daha şah atmadı ona əl-qolu.
Şah dedi vəzirə:-- Böyükdür adım,
Mənim də özgəyə uymaz arvadım.
Çil-çıraq içində yaşayan bir kəs,
Naxırçı kişiylə salarmı həvəs?
Elə ki, gün batıb oldu qaranlıq,
Libası dəyişib geydilər çarıq.
Gedib naxırçının komasına tez,
Deşikdən baxaraq onlar qoydu göz.
Gördülər naxırçı qurubdu bardaş,
Arvadı dolanır başına birbaş.
Üzünə-gözünə hey çəkir sığal,
Önündə naxırçı düşüb qalıb lal.
Gəmisini batıbdır onun dəryada,*
Özgə bir arvadı salmayır yada.
Şah dedi:-- Ey vəzir, qaldıq nə hala,

Bizimki etmədi hörmət saqqala.
Oturub dərindən düşünsək əgər,
Dünyanın kefini bir gəda görər.
Deyərək saraya qayıtdı onlar,
Səhəri şah Abbas verdi bir qərar.
Vəzirə söylədi:--Götür qadını,
Naxırçının qaytar sən arvadını.
Naxırçıdan da al məni satmışı,
Sarayıma qaytar başı-batmışı.
Yerinə yetirdi vəzir qərarı,
Hərənin özünə çatdı öz yarı.
Boş yerə dedməmiş bu sözü bəşər,
Hər kəsin öz malı özünə bənzər!

ON ÜÇÜNCÜ ƏHVALAT

İndilər bu sözü söyləyən hanı,
Oturub-duranda yerini tanı?
Şöhrətə qapılıb olma yol azan,
Ad-sanı həmişə işinlə qazan.
Çaqqal ikən gərmə sinə aslana,
İnsan ikən bənzəmə sən heyvana.
Çoxları bu yolda töksələr də tər,
Keçirmiş süzgəcdən onları bəşər.
Qürurlu işləri bacarmasan sən,
Şöhrətə yüksəlmək gəlməz əlindən.
Layiq olmadığın göz tikmə yerə,
Dolanma heç vədə o həndəvərə.
Yoxsa ki, təpənə dəyər bir qapaz,
Özgənin yarından sənə yar olmaz.
Pis işlərlə bənzəmə şeytanlara,
Yaxma qara sən gözəl insanlara.
Əməlinlə olmaginən ət tökən,
İblis kimi dərd gətirən, qəlb sökən.
Sözünlə olarsa xoş bir hal hər kəs,
Dünyanın mələyi deyilmisən bəs?
Çalış bu dünyada mələyə bənzə,
Şeytantək pərdəni çəkmə sən üzə.

BİR DOVŞANIN DASTANI

(satirik təmsil)

Gəlib çıxdı dövr eyləyib bir zaman,
Hüsnünü basdı meşənin çən-duman.
Gətdi bu hal qalmaqal heyvanlara,
Saldı yaman üşütməni canlara.
Basdı heyvanlar meşəni bir daşa,
Ələk-vələk etdilər başdan-başa.
Anlamayıb bir-birini didilər,
Cır-cındırın içində də itdilər.
Çaqqal-çuqqal hər gələnə atdı çox,
Bir belə hal dovşanı ağrıtdı çox.
Gördü meşə məhv olacaqdır belə,
Düşmən gəlib tez alacaqdır ələ.
Dovşan durub qürrələnib qoydu tac,
Söylədi ki:-- Qalmayacaq bir kəs ac.
Durub yığdı qoyunları başına,
Vəzifə verdi bu vətəndaşına.
Ki qoyun salsın meşəni səhmana,
Həm də ki, gərsin sinə qoy düşmana.
Xəbər çatdı yuvasında çaqqala,
Durub döndü cinlənərək naqqala.
Dedi:-- Məni görəndə hürkür qoyun,
Əyən-mərəm bir qoyuna mən boyun.
Ətrafına yığdı öküz, malları,
Tutuldu dərhal sarayın yolları.
Öküz, inəklər gələrək həvəsə,
Başladılar verməyə dəm gur səsə.
Böyükdülər-möyükdülər pörtdülər,
Bu aləmi başlarına götdülər.
Saldı bu səs dovşanı çox qorxuya,

Yerindəcə alındı çaqqal saya.
Həmlə edib görəndə ki, bir dəfə,
Çaqqal aldı sarayda gur vəzifə.
Qurbağa, porsux, dələ, kərtənkələ,
Gecikmədən verdilər tez əl-ələ.
Çaqqaldan da təbili gur çaldılar,
Quruldayıb vəzifəni aldılar.
İş gətirdi heyvanları ilhama,
Hər tərəfdən meydan açıldı xama.
Kürsü alır görəndə ki, anqıran,
Anqıraraq təbilini gur vuran.
Bu vaxt girdi uzunqulaq xırmana,
Meydan açdı zoncuqlayıb dovşana.
Əl qoyaraq qulağının dibinə ,
Güc verdi ki, açıldı birdən sinə.
Anqırtıdan qulaqları batırdı,
Zoncuqlayıb ətrafını yatırdı.
Dovşan dedi:--Yer verin o eşşəyə,
Viranəlik gətirməsin guşəyə.
Söylədilər afərin bu gur səsə,
Yer verdilər verilməyən hər kəsə.
Tülkülər də bu sədanı eşitdi,
Dayanmadan ordusunu yeritdi.
Boş boğazlar eylədilər bir hücum,
Yaman oldu vəzifəyə cumhacum.
Dovşan güman edirdi ki, nərdilər,
Anqıranlar ölkədə bir ərdilər.
Axmaq, qorxaq sayırdı aslanları,
Hücum çəkən görməyəndə onları.
Saray əhli hey əzilib büzəndi,
Eşşəklərlə, çaqqallarla bəzəndi.
Düşmən birdən başlayanda yürüşə,

Dovşanı saldı belə hal təşvişə.
Bir vaxt gördü batıbdır ki, bir lığa,
Yürüşə tab gətirməyir qurbağa.
Yığıbdır o, eşşəyi, çaqqalları,
Ətrafına doldurub naqqalları.
Belə getsə yurd keçəcək yad ələ,
Ölkə batıb el düşəcək əngələ.
Qalıb kənarda şir, pələng, qurdbasan,
Yan-yörəsində dolanır mırtbasan.
Qovmaq üçün tez ölkədən düşməni,
Mırtvuranla kəsdi sövdələşməni.
Verdi tacı belə pəhləvanlara,
Meydan açan qurdbasan aslanlara.
Görən kimi pələngləri, şirləri,
Təşvişə saldı meydanda şərləri.
Əkildi dərhal meşədən şər baba,
Düşdü bütün nizamına el-oba.

ON DÖRDÜNCÜ ƏHVALAT

İnsanın əzəli əbədi sözü,
Düzlükdən yoğurmuş hər kəlməmizi.
Bu fani dünyada ilişsən əgər,
Düzün ətəyindən tutsan düzələr.
Hər zaman həyatda düzdən qaçanlar,
Olmuş öz başına bir iş açanlar.
Nə qədər salsan da düzləri dara,
Onlara yapışmaz dünyada qara.
Atalardan qalma belə məsəl var,
Hər yerdə düzlərə açıqdı yollar.
Nə qədər olsa da var gecə, tezi,
Dünya edəcəkdir aşikar düzü.
Olsa da yolların çınqıl, daş,dərə,
Düz ilə çatacaq əlin hər yerə.
Sərvi qatlayaraq sən əysən də yüz,
Buraxsan yenə də olacaqdır düz.
Odur ki, düz danış, düz dolan hər vaxt,
Qoy səni hər yerdə qovsun gözəl baxt.
Şeytanın yanında düz düzdə qalar,,
Düz kəslər töhvəni Xudadan alar.

ŞAH ABAS VƏ KƏNDLİNİN DASTANI

Şah Abbas dəyişib şah libasını,
Seyr edib şəhərin yay havasını.
Yanında vəziri Allahverdi xan,
Gəzirdi hər yeri o tanınmadan.
Baxırdı ölkənin mənzərəsinə,
Məmurun güdüdü əlaltıdan yenə.

Yadda saxlanırdı pozan qanunu,
Sarayda çəkirdi divana onu.
Saraya dönəndə nahar çağında,
Kəndliyə rast gəldi yolda bu anda.
Gördü bir araba aparır yemiş,
Ətrindən bilinir tamam yetişmiş.
Şah dedi: -- Ay kişi haradır yolun?
Məst edir adamı sənin məhsulun.
Bu tərif şad etdi kəndlini qat-qat,
Dedi: -- Aparıram şahıma sovqat.
Şah dedi: -- Ay kişi ağlın azalıb,
Sənin yemişinə Şah Abbas qalıb?
Çox ona lazımdır sənin sovqatın,
Nəyinə gərəkdir ləvazimatın?
Kəndli tərs-tərs baxıb onun üzünə,
Qəzəblə başladı belə sözünə.
Dedi: -- Götürməsə şah bu sovqatı,
Yemişə döndərrəm başın o saatı.
Çonbaxla bir hala salaram onu,
Taxtının üstündə yetişər sonu.
Nə qədər gəlmişəm yol basa-basa,
Qoy qəbul etməsin hünəri varsa.
Bir qədər keçmişə nəzər sal bir az,
Demişlər, varını verən utanmaz.
Aylarla, günlərlə siz agah olun,
Nazını çəkmişəm mən bu məhsulun.
Məhsul yetişincə töküb əl qabar,
Nemətdən qiymətli dünyada nə var?
Şaha heç nədirsə, mənə böyükdür,
Mənim də xəzinəm elə bu yükdür.
Şah baxdı vəzirə, bir də kəndliyə,
Kəndlini sarayda yoxlasın deyə.

Sakitcə ayrılıb çıxıb getdilər,
Gizlicə saraya gedib yetdilər.
Libası dəyişib taxta çıxdı şah,
Əmrinə baş əydi bütün qərargah.
Saraya çatanda kəndli nəhayət,
Hüzura edildi ədəblə dəvət.
Şahın qarşısında kəndli əydi baş,
Məhsulunu tutdu tərifə birbaş.
Kəndlinin tərfi çatanda sona,
Şah Abbas bir sual verərək ona.
Dedi: -- Sarayıma gələndə yolda,
Kimlərlə rastlaşdın belə bir halda?
Bir söylə məzəli bizə əhvalat,
Nə açmış başına bu fani həyat?
Rastına çıxmamış dərviş-mərvişdən,
Başına gəlməmiş hansı bir işdən?
Şah Abbas açanda sadə söhbəti,
Diqqəti cəlb etdi onun surəti.
Kəndli tanıyanda bu yerdə onu,
Bildi ki, başlamış fələyin oynu.
Onunla danışan yoldakı dərviş,
Səndemə ki, şahın elə özüymüş.
Şahı tanıyanda kəndli karıxdı,
Bildi ki, işləri burda fırxıxdı.
Düşündü, dediyim sözləri dansam,
Kəndiri boynumdan gərək mən asam.
Yalandan çox gəlir ölümün iyi,
Bir məni qurtarar sözün düzlüyü.
Çox zaman, çox yerdə səslənmiş bu hal,
Demişlər düzlərə olanmaz zaval.
Hərçənd ki, qarmağa ilişmişəm mən,
Düz sözlə qurtardım bəlkə əlindən.

Qərara gələrək dedi hər nə var,
Yolda olanları söylədi təkrar.
Şahın demişdisə nə ünvanına,
Hap-gopun söylədi bir daha ona.
Bu sözdən gələndə saray dəhşətə,
Kəndlini tutanda hamı lənətə.
Tələb eyləyəndə ən ağır cəza,
Kədli qorxusundan dönəndə buza.
Şah Abbas kəndlini tutdu alqışa,
Qoymadı həyatı yetişsin qışa.*
Dedi: -- Bağışladım səni düz sözə,
Qorxmadan, ölümlə baxdın göz-gözə.
Bir kisə qızıl da verib kəndliyə,
Get yaşa ey məğrur qoca qurd, deyə.
Bələdan qurtardı düz söz qocanı,
Dartıb Əzraildən aldı canını.

ƏSƏRİN YAZILMA SƏBƏBİ

Baş çəkdim bir zaman rəvayətlərə,
Xalqımın qoyduğu saf adətlərə.
Gördüm xalq yaratmış elə bir inci,
Bütün zirvələrdən durur birinci.
Hər dastan, hekayət fəlsəfi lövhə,
İnsana əvəzsiz töhvədi, töhvə.
Sədanın havası xeyli qədimdir,
Sədanın sahibi bilinmir kimdir.
Elə qüdrət var ki, hər bir dastanda,
Adamın qanına hopur bir anda.
Bu işlər göstərir qədimdən bəri,
Xalqımın dünyada böyükdür yeri.
Mərifət elmində görünür ki, ilk,*
Dünyaya əcəmlər vermiş yenilik.
Afərin xalqımda olan adətə,
Dünyanı səsləmiş mədəniyyətə.
Nə qədər böyükmüş ariflərimiz,
Dövrümüzə çatmış qoyduqları iz.
Şifahi söylənmiş qədimdən bəri,
Sözləri olmuşdur dillər əzbəri.
Xalqımın batmasın deyə zəhməti,
Mən də nəzmə çəkdim hər hekayəti.
Yaddaşdan silinib getməsin bada,
Nəsillər qoy alsın mənəvi qida.
Qərara gəlincə qələmə aldım,
Yonub dörd yanını qaydaya saldım.

.

DOSTLUQ HAQQINDA OĞLUMA NƏSİHƏT

Dedilər dost sözü çox böyük sözdü,
Nanəcib insanlar ağzını büzdü.
Öyrəndim dövrümü, həm də keçmiş,
Heç kəs bacarmamış bu böyük işi.
Bir səhvlik işlətsən dostuna qarşı,
Dostunun ağrısı bu səhvdən başı.
Səhvini dost sənə bağışlayarsa,
O, əsil insandır əgər ki, varsa.
Ancaq ki, belə dost dünyada harda,
Bəlkə olsa ola sevgili yarda.
Demək sevgililə işini bərkət,
Boş sözə etibar etməyi tərgit.
Dost odur ki, yada salsın əbədi,
Gözündən getməsin dostun surəti.
Vətəni sevəni həmişə axtar,
Dostluğa onlarda olur etibar.
Dildə çox olurlar sevənlər vətən,
Vətəni sevəsən gərək işdə sən.
Çoxunun dilində vətən hey gəzib,
Əməldə xalqını əzib hey əzib.
Beləsi də çoxdur sən saxla yadda,
Ailəni pula satan var həтта.
Hörmət etsən kimə əvəz gözləmə,
Əvəz gözləyənlə əyləşib yemə.
O kəslər olurlar əvəzə bağlı,
Tikə axtarırlar həmişə yağlı.
Sən nəğdini qoyub nisyə axtarsan,
Buğdanın yerinə arpa taparsan.
Bir işdə demə ki, Allah kərimdir,

Kərimin quyusu düşsən dərinidir.
Həyatda həmişə xeyirxah sən ol,
Hər kəsi ucaltmış dünyada bu yol.
Hər kəsə dost kimi baxarsansa sən,
Demək ki, böyük iş gəlir əlindən.
Sözdən abidələr yazıb-yaratdım,
Şair zirvəsinə dünyada çatdım.
Bu ad çox böyükdür qoru ey oğul,
Nəfsini qarşında eyləginən qul.
Dünyada məsəl də vardı belə bir,
Günəş çıxdısa qar əriməlidir.
Qara yox, dünyada günəşə bənzə,
Qoy qalsın hüsnümüz əbədi təzə!

SƏLAHƏDDİNİN BAŞINA GƏLƏN ƏHVALAT HAQQINDA

Qələmi əlimə alandan bəri,
Anlaya bilmirəm mən bu işləri.
Qərribə yuxular görürəm hərdən,
İşarə verilir mənə göylərdən.
Gah bürclər qarşımda gəlib dayanır,
Gah bulaqlar axır, çıraqlar yanır.
Kəbəni edirlər həm mənə məxsus,
Anlaya bilmirəm bunları əfsus.
Saçlarım ağarır hərdən də düm-ağ,
Hər kəs söyləyir ki, böyükdür bu bağ.
Tapılmır bu işi dəqiq bir yozan,
Nə demək istəyir yazını yazan?
Əzizimə xəta rast gəlsə əgər,
Yuxuda verirlər tez mənə xəbər.

Yuxuma girəndə o yandan gələn,
Yuxu görməyimi anlayıram mən.
Aşkartək olsa da mənə bu yuxu,
Bir an da qəlbimə düşməyir qorxu.
Bilsəm də o yandan gələnlərdilər,
Aləmi idarə edənlərdilər.
Onlara yanaşıb adi adamtək,
Nə qorxub, nə də ki etməyirəm şək.
Mələklər görürəm gözəl avazlı,
Baxışı can alan, qəməzəli nazlı.
Varmı ki, dünyada elə bir bəşər,
Bu yuxumu yoza bilən bir nəfər?
Nədəndir o yandan mənə bu hörmət?
Nədəndir edirlər məni ziyarət?

SÖZÜN TƏMİZLƏNMƏSİ HAQQINDA

Sözün tərtibində vardır kəmkəsir,
O da ki, eyləyir dilimizə təsir.
Alimlər sözləri didərək tökmüş,
Qurd kimi qəlbini çəkərək sökmüş.
Düşmüşdür sözümüz naşı bir ələ,
Salmışdır hər gələn onu əngələ.
Sözün saflığını bilmək istəsən,
Şerin süzgəcindən onu keçirt sən.
Çirkli əl su ilə təmizlənəntək,
Sözün də saflığı şərdə gerçək.
Bir elmi dərindən öyrən sən əvvəl,
Sonradan meydana gəzdirdiginən əl.

* * *

Hər kəs ki, dilini unudur əlbət,
Demək ki, xalqına onda yox hörmət.
Dilini hər zaman tutanlar uca,
Hörmətə layiqdir dünya durduqca.
Dilini qorumaq gözəl bir cəhət,
Bu xalqa bəxş edir sonsuz səltənət.
Dünyada belə bir məsəl də vardı,
Hər kim ki, anladı o da apardı.

* * *

Dahiyyə məxsusdur xalq ilə ölkə,
Dünyada yapışmaz onlara ləkə.
Dahilik adını qazandınsa sən,
Tarixdə xalqının təmsili sənsən.
Dünyanı sülh ilə bəzəsən əgər,
Bax budur həyatda ən böyük hünər.
Hörmət qazandınsa əməlinlə sən,
Demək ki, xalqının böyük fəxrısən.
Dünya meydanında ağıllı ərlər,
Elm ilə göstərir indi hünərlər.
Olmaq istərsənsə ağıllı bir ər,
Elmin meydanında göstər sən hünər.
Qara tüstü oda gərsə də sinə,
Onu çirkləndirə bilənməz yenə.
Göyləri bürüsə min belə çıraq,
Aləmin bəzəyi günəşdir ancaq.
Elmin ətəyindən yapışsan əgər,
Sürətlə aşarsan böyük zirvələr.
Elm ilə yoğrulsa himi dövlətin,
Dağılmaz sütunu o huriyyətin.

Al-verlə qurulsa bir dövlət əgər,
Əbədi göstərə bilənməz hünər.
Hansı bir peşədən yapışsan da sən,
Çalış ki, dünyaya xeyir verəsən.

* * *

İstəsən dünyada tökülməsin qan,
Cahanda yaransın dövrən firəvan.
Dünyadan kasıblıq silinsin gərək,
Hər şeydən ən əvvəl bol olsun çörək.

KAINAT HAQQINDA

Kamalım qoymayıf yatam mən rahat,
Qarşımda dayanıb sonsuz kainat.
Hey məni səsləyir sirrində sarı,
Bağlı xəzinəyə salım açarı.
Dövrənin çərxinə saldıqca nəzər,
Sonsuz kainata dikilir gözlər.
Səmanın qoynunda bir yeddi kürə,
Hərlənib, cəmlənib qurmuşdu darə.
Ulduzdan ibarət böyük kainat,
Müxtəlif darələr, nədir bu həyat?
Nədəndir bu hala edilmiş meyil?
Yəqin ki, bu işlər səbəbsiz deyil.
Bunları darəyə nədir bağlayan?
Səmanın qoynunda sabit saxlayan?
Sirrində saxlanan nədir bu məclis?
Nə üçün lazımdır belə bir tədris?
Baxıb düşündükcə bu düzümlərə,
Mənası çıxmayıf onun bir yerə.

Madəm ki, yaranıb, həm məhvə gedir,
Belə bir həyatın mənası nədir?
Xəyalı çaşdıran nədir bu düzlüş?
Nə üçün sirridə saxlanır bu iş?
Səmanın qoynunda bu zərrə kainat,
Əsgəri düzülüşlə hara çapır at?
Nizamla düzülmüş nədir bu məclis?
Nə üçün döndərib o, bizlərdən üz.
Onların halına kimdir ağlayan,
Kəndirsiz filansız göydə saxlayan?
Nə üçün saxlanır gizli bu halət?
Zənnimcə bu işdə yoxdur ədalət.

RƏNGLƏR HAQQINDA

Bütün ləkələri örtsə də qara,
Ağda qüdrət hara, qarada hara.
Ağ rəng olmasaydı qüdrətli əgər,
Hər şeydən bahalı olardımı zər?
Fəsillər şahına yaz bənzər əsil,
Çünki ağ çiçəyə bürünür fəsil.
Baxma əlvən rəngli bahar canlanır,
Ağ rəng rəmzi ilə yaz xatırlanır.
Gələndə ağ ilə bəslənir çağa,
Gedəndə yenə də bükülür ağa.
Əgər rəngin şahı olmasaydı ağ,
Başa örtərdimi ağ örpəyi dağ?
Ağ olmuş hər zaman gözəllik rəmzi,
Gərək çaşdırməsın bu işlər bizi.

MƏRHUM BACIMIM XATİRƏSİNƏ

Dünyadan gedincə o, ağ çiçəyim,
Elə bil həyatda yoxdur heç nəyim.
Uşqlıq illərin salıram yada,
Salantək düşürəm dözülməz oda.
O, bacım olsa da bir dostum idi,
Həyatda bir dənə sevimlimiydi.
Mən onu sayırdım başımın tacı,
Gedəndən olubdur həyatım acı.
Etsəm də harada güləriz üzü,
Qəlbim açılmayıb heç zaman düzü.
Hər zaman o mənim yuxuma girir,
Bu yolla qəlbimə sərinlik verir.
Yuxuda bilsəm də ruhudur gələn,
Yenə də sevincə qərq oluram mən.
Görünür mənimçün darıxır o da,
Görüşə hey gəlib girir yuxuda.
Mən durub salanda o yandan sözü,
Gözə görünməyən qoymayıb düzü.
O yanı qoymurlar eyləyə agah,
Nədənsə gizlədir sirrini Allah.
Əsil adı onun Ziyafə idi,
Ancaq ki, Qara qız hamı deyərdi.
Bu işlər o zaman olmuşdur belə,
Bacım üç yaşına çatmamış hələ.
Anam qızın süzür hər gün gizlicə,
Görür gözəlləşir hey böyüdükcə.
Ana qızı gözə gəlməsin deyə,
Qara qız adını qoyur körpəyə.

Öləndə qəlbimi eylədi ləlik,
Ondan sonra mənə gəldi şairlik.

MƏRHUM ATAMIN VƏ DAYIMIN XATİRƏSİNƏ

Atam Əsədulla, dayımsa Mahmud,
Gözəl şəxsləriydi, bunu bilir yurd.
Hər biri qayğıkeş, hər biri qorxmaz,
Hər biri xeyirxah, həm də xoş avaz.
Bu gözəl insanlar dünyadan getdi,
Qəlbimdə əbədi bir köz göyərtədi.
Dayımın bir oğlu var Məmmədbağır,
Əlləm-qülləm işlər gözündən yağır.*
Adına Məmiş də deyirlər qıssa,
Düzəlməz salsan da onu min tasa.
Dayımın yurdundan çıxmış itbaşı,
Düzəlmir əllini ötsə də yaşı.
Dünyada baş verir gör bir nə halət,
Elə bir atadan belə züriyyət!

SONU

Fikrimi toplayıb alınca ələ,
Xəyalım düzlərdə döndü bir yelə.
Ucalsın xalqımın deyə hey adı,
Söz xəzinəsini xəyal topladı.
Xalqın adətində gözəl hər nə var,
Yığılacaq fikrimə mən verdim qərar.
Tənbəllik etmədim durmadan daha,
Demişlər işini qoyma sabaha.

Vətəni dünyada ucaltmaq üçün,
Bu yolda can qoydum, hər saat, hər gün.
Xalqımı ucaldan əsərlər seçdim,
Xəmsəni yaradıb beş qala tikdim.
Qələmim ucaltdı elə qalalar,
Can atan başına yolda xar olar.
Beş qardaş qalanı mən elə qurdum,
Hətta kainata səs salar yurdum.
Bir məşəl yaratdım mən beş guşəli,
İşığı dünyanı edər nəşəli.
Hünər meydanında bu gündən belə,
Dünyada düşərəm mən dildən-dilə.
Ey sözüm hər kəsin qəlbinə sən yat,
Vətəni dünyada ucalt, hey ucalt!
Elə bir bağ əkdim bu dünyada mən,
Dərk edən kamillik alar sözümdən.
Meyvələr nizamlı bağda düzülüb,
İçinə saf şirə tamam süzülüb.
Ağılla kim dərsə o meyvələri,
Ətriylə məst edər göyü, həm yeri.
Söz ilə suvardım bu gülzarı mən,
Bir çürük də çıxmaz onun içindən.
İnamla, həvəslə yanaşsan əgər,
Bağımda hər bir şey əlinə gələr.
Çün sonsuz nöqtəyə çapır yelətim,
Zirvələr fəth edir bu külliyyatım!

* * *

Başlar əyilsə də hər yerdə taca,
Sözün qüdrətidi hər şeydən uca.
Nə qədər göylərə ucalsa saray,
Ondan daha yüksək görünəcək ay.
Söz xəzinəsinə hər kim ki, vardı,
O da bu dünyadan hər şey apardı.
Eşidib keçmişin sədasın, səsin,
Dolanıb topladım söz xəzinəsin.
Gözümdən qaçmadı belə bir inci,
Hər yerdə, hər sözdən duran birinci.
Haraya üz tutub, hara əl atdım,
Dəryalar içində dərya yaratdım.
Zəmiyə bənzətdim sözü, sənəti,
Sonuna yetirdim bu səltənəti!

İ Z A H L A R

***Ay cammallı qız görüb əkiləndə qap-qara.**

Səh.6 Qap-qara – qaranlığa deyilir.Misranın mənası qızın gözəlliyindən ətraf işıqlandı.

***Həm bu yanda, o yanda sözdü sənə bir dayaq**

Səh.9 Həm bu yan --- maddi dünyaya, o yan—ruhi dünyaya deyilir. Misranın mənası, bilikli olarsansa, həm bu dünyada, həm də o dünyada sənə sevdələr.

***Qəlbində gizlətdiyi çağırırdı baharın.**

Səh.18 Baharın – seçdiyi oğlana deyilir, Misranın mənası sevdiyi oğlanı çağırırdı.

***Axtarıb tapmalıyıq xoş günü asimanda,
Ələk-vələk eylədik yoxdur o şey bu yanda.**

Səh.19 Asimanda — başqa planetə, bu yanda –yer kürəsinə deyilir, Beytin mənası, insanlar nə qədər dünyada çalışsa da xoş günə çıxma bilmədi, xoş günü, bolluğu başqa planetdə axtarmaq lazımdır ki, bolluq olsa insanlar da bir-birini istismar etməz.Çünki, yer kürəsində bolluq mümkün deyil.

***Tez yanaşıb dinməzə söylədilər kimsiniz?
Siz qara-qarayevdə yoxsa tilsimsiniz?
Dinməz qalxdı ayağa dedi:-- Əzrailəm mən,
Qara oğlu qaranın xəbərim var dibindən.**

Səh.21 Dinməz—Əzrailə, qara-qarayev – qaranlıq dünyaya,qara oğlu qara—qaranlıq dünyaya deyilir;
beytlərin mənası qaranlıq dünyada tənha nə gəzirsiniz.

***Buludlar əl atdılar bir anda yarağına,
Döndərdilər səmanı bütün qan çanağına.
Hər tərəfi götürdü axan qanı səmanın,
Qoymadılar açmağa gözlərini cahanın.**

Səh.25 Yaraq—şimşəyə, qan çanağı—şimşəklərin çaxmasına,
qanı səmanın—yağışa deyilir,Beytlərin mənası, bir
anda göyün üzünü buludlar aldı, şimşəklər çaxıb
leysan yağış yağmağa başladı.

***Aləmin aydınlığı çıxıb boylanan zaman,
Abid qalxmaq istərkən durub yerindən bu an.**

Səh.26 Aləmin aydınlığı—günəşə deyilir.Beytin mənası,
səhər günəş çıxan kimi abid də yuxudan oyanıb
yatağından qalxdı.

***Heyvanlardan olma pis getmə bu arsızlığa,
Yoxsa ki,sən olarsan ermənitək bir dığa.**

Səh.29 Dığa—nadan və namərd mənasında deyilib.Ermənilər Qarabağı işğal edəndə əcəm xalqının körpə uşaqlarını diri-diri boruya doldurub, borunun ağzını qaynaqlayıb körpələri öldürmüşlər. Hamilə qadınların qarınlarını diri-diri bıçaqla kəsərək uşağı çıxarmış, əsir düşmüş uşaq və böyüklərin başlarını əzib tanınmaz hala salmışdırlar, tarixdə baş verməyən heyvani bir vəhşilik göstərmişdilər.

Odur ki, “dığa” erməni dilində oğlan demək olmasına baxmayaraq, əcəm xalqının nəzərində heyvani bir insan kimi canlanır. Beytin mənası, erməni oğlu kimi heyvani namərd insan olarsan deməkdir.

***Sən niyə istəyirsən erməniyə oxşamaq?
Özgənin torpağından bəsdir daha çək ayaq.**

Səh30 Tarixi əsaslara görə, erməni milləti o qədər namərd və sədaqətsiz bir millət olubdur ki, qədimlərdən üzü bəri dünyanın cənub, şərq, qərb bölgələrində yurd salsalar da, bir müddətdən sonra onların Xain iç üzləri açılmış və qonşu xalqlar tərəfindən qırğına məruz qalmışlar.Çünki hansı xalq erməni millətinə yer vermişdirsə, ermənilər o xalqa xainlik edərək demişdir:--Bura mənimkiymiş, sən gəlməsən. Beytin mənası, yer kürəsində yaşıyırsansa dünyada olan adətlərlə get, ruhu dünyanın adətlərində nə işin qalıb. Şair insanın bu əməlini , erməni millətinin nadan əməlinə bənzətməmişdir.

***Biz nə qədər burdayıq çıxış yolu var əldə,**

Səh.31 Burdayıq—Bu dünyaya deyilir; Misranın mənası, neçə ki, vəfat etməmişən səvab qazan.

***Odur ki, də edəcək fəth başını yeddinin!**

Səh.32 Yeddinin—göyün yeddinci qatına deyilir; Misra-nın mənası, cənnətin ən yüksək zirvəsində qərar tutacaq.

***Namaz qılan göylərə səcdə edən hər zaman,
Necə kələk iş tutar o kişidən qorxmada?**

Səh. 34 O kişi—Allaha deyilir; Beytin mənası,Allaha səcdə edənlər kələk işlər görməməlidir.

***Nə qədər qəlbini tutursansa tut,
Sirrin qarşısında vuracaqdır mirt.**

Səh.41 Mirt—açılmaq mənasında deyilib; Beytin mənası, bir sirri nə qədər də ürəyində bərk saxlasan, yenə də bir gün ürəyin dözməyib açıb bəyan edəcəkdir.

***Elə ki, fələklər göydə oyandı,
Bir naxırçı görüb onlar dayandı.**

Səh.50 Fələklər—göydə ulduzlara deyilir; Beytin mənası, qaranlıq düşüb, ulduzlar çıxanda bir naxırçıya rast gəldilər.

***Sən tabe olmasan şərtimə əgər,
Üstünü alacaq onda sənənin şə.**

Səh.51 Şər—bəla mənasında deyilmişdir; Beytin mənası, şərtə razı olmasan səni öldürtdürərəm.

***Gəmisi batıbdır onun dəryada,
Özgə bir arvadı salmayır yada.**

Səh.52 Beytin mənası, naxırçının qəm-kədərə qərq olduğunu göstərir.

**Şah Abbas kəndlini tutdu alqışa,
Qoymadı həyatı yetişsin qışla.**

Səh.61 Həyatın qışı—həyatın sonuna deyilir.Beytin mənası, Şah Abbas kəndlini öldürmədi.

***Mərifət elmində görünür ki, ilk
Dünyaya əcəmlər vermiş yenilik.**

Səh.62 Əcəmlər dedikdə-- şair azərbaycan xalqını nəzərdə tutur.İranda farslar hakimiyyətdə olduğu üçün, əcəm xalqının həm adını, həm də tarixini mənimsəyərək öz adlarına çıxmışdılar. 1812-1825-ci illərdə ruslar isə azərbaycan diyarını işğal edərək əcəm xalqına tatarlar demişlər.Həm o tayda, həm də bu tayda əcəm xalqının məktəbiolmadığından adı itmişdir. Odur ki, sovetlər dövründə bu işi araşdırmağa çətinlik çəkən tarixçilər Azərbaycan diyarının adını əcəm xalqına verərək, əcəm xalqına azərbaycan xalqı demişlər, sonradan da türk sözünü yamamışlar.

***Əlləm-qülləm işlər gözündən yağır**

Səh.70 Əlləm-qülləm – axmaq mənasında deyilib.Misranın mənası, axmaq işlərinən məşğul idi.

**Səlahəddin Əcəmi.
Sözlər abidəsi,
Bakı, "Ağrıdağ" nəşriyyatı, 2011**

**Nəşriyyatın direktoru:
Əziz Ələkbərli**

**Kompyuterdə yığdı:
İradə Quliyeva**

**Kağız formatı: 60\84 16\1
Mətbəə kağızı № 1**

**Həcmi 78 səh.
Tiraj: 300
Qiyməti müqavilə ilə.**

